

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 544 del 28/3 al 10/4 de 2022 2,5 €

Una màfia anomenada supervivència

Una investigació a Àfrica Occidental desmunta el relat europeu de les grans organitzacions criminals que controlen el trànsit migratori

pàg. 4-13

Directa

periodisme cooperatiu
per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016



Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

- QUI SOM?**
A fons
Maties Lorente i Eloi Latorre
Miralls
Gemma Garcia i Giuseppe Savino | miralls@directa.cat
Impressions
Laia Alsina, Bernat Solé i Albert Alexandre | opinio@directa.cat
Cruïlla
Guillem Martí i Tere Alberó | cruilla@directa.cat
Roda el món
Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat
Expressions
Elena G. Ruiz, Jofre Figueras i Eloi Latorre | expressions@directa.cat
La indirecta
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
Fotografia
Victor Serri | fotografia@directa.cat
Il·lustració
Maria Conill i Patricia Cornellana | il.lustracio@directa.cat
Correcció
Miriam Tijani | correccio@directa.cat
Edició
Maties Lorente i Eloi Latorre | edicio@directa.cat
Disseny gràfic i compaginació
Pau Fabregat | disseny@directa.cat
Projecte gràfic
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
Coordinació web
David Bou, Gemma Garcia i Jesús Rodríguez
Coordinació País Valencià
Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat
Audiovisuals
Marta Pérez | audiovisuels@directa.cat
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró | administracio@directa.cat
Difusió
Estel·la Marcos | directa@directa.cat
Publicitat i distribució
Irene Selvaggi | publicitat@directa.cat
Gestió web
Talaïos Koop.

MITJANS COL-LABORADORS:
El Setembre, La Rella, El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahòtsa, Soberania Alimentaria i AralInfo

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: Lex Rietman

SUMARI

A FONS

4-13



El mite de les màfies migratòries
Aquesta investigació sobre el terreny evidencia, mitjançant desenes de testimonis, que la política europea de control amb l'argument de la lluita contra les màfies que trafiquen amb persones es basa en un relat del tot allunyat de la visió que se'n té a Àfrica Occidental. Un reportatge amb text i fotografies de Lex Rietman .

MIRALLS

14-17



Entrevista a Miguel Mellino
João França entrevista aquest antropòleg especialista en estudis postcolonials que, al llibre *Gobernar la crisis de los refugiados*, assenyala com les polítiques migratòries de la UE han comprat el relat de l'extrema dreta. Fotos de Sira Esclasans.

IMPRESSIONS

18-20



Estructures de poder i creativitat
Un article d'Ibán Martínez Cárceles, etnomusicòleg. Il·lustració d'Alfredo Borés.
Consells per parlar de salut mental
Per Pit-roig Vinyals, d'Obertament. Il·lustració d'Arnau Ledesma.

CRUÏLLA

21-23



Memòria del peix
El sector de la pesca de proximitat impulsa iniciatives per fer front a la crisi que viu, donen a conèixer el vessant més tradicional de l'activitat i difonen el consum responsable. Per Laura Masó amb fotos d'Adriana Pimentel i David Tarrason.

RODA EL MÓN

24-26



Les armes d'Erdogan
La producció armamentística s'ha convertit en un puntal de la política d'Ankara. Per Xavier Palacios Mengod.
Sàhara, política de fets consumats
La manca de voluntat política de l'Estat espanyol ha afavorit els interessos del Marroc. Una anàlisi de Pamela Urrutia de l'Escola de Cultura de la Pau de la UAB.

EXPRESSIONS

27-31



'Policitat' encoberta
Algunes sèries televisives dels EUA construeixen una imatge amable dels cossos policials. Per Paula Quílez Relaño. Il·lustració de Ferran Coves.
Poítica d'un esternut
Un relat d'Albert Postils.

INDIRECTA

32



Conversa amb Esther Martín
Aquesta infermera ha estat una de les impulsores de Salut Sense Sostre, un col·lectiu que presta atenció sanitària a persones que viuen al carrer a diversos barris de Barcelona. Per Mariana Cantero, amb fotografia de Sira Esclasans.

Més que mil paraules



PEDRO STRUKELJ / Aquest artista fotografia el seu propi dibuix fet en directe en la primera manifestació a Barcelona durant els cinc dies de vaga de educativa de la setmana passada. En la marxa, més de 44.000 persones (22.000, segons la Guàrdia Urbana) van prendre carrers centrals de la ciutat per protestar contra totes les mancances del sistema educatiu.

Comunitat Directacoop

Barricada feminista contra l'odi

Anna Iñigo

Com afecten els discursos d'odi explícit a les comunicadores feministes? Com cuidar-se d'aquest tsunami organitzat de violència verbal, amenaces i desqualificacions? De quina manera els feminismes continuen construint i ampliant el relat enmig de tot aquest soroll? La DIRECTA, El Salto i el Fondo de Mujeres Calala van organitzar el 18 i 19 de març unes jornades per abordar com estan afectant els discursos d'odi a les comunicadores feministes i els relats que construeixen.

El divendres dia 18 es va celebrar una taula rodona a La Comunal (Barcelona) que va comptar amb la moderació de la periodista Lucía Mbomio, especialitzada en feminismes, repressió i moviments socials. Les ponents, Diana Morena, investigadora i docent de la UVic; María Ángeles Fernández, coordinadora de Pikara Magazine; Ana Polo, humorista i periodista; Anna Celma, periodista de la DIRECTA i Sarah Babiker, periodista d'El Salto, van conversar sobre com les violències

de gènere en línia reproduïen les violències contra les dones i els gèneres dissidents fora de l'entorn tecnològic, tot reflexionant sobre les estratègies individuals i col·lectives per protegir-se'n i combatre-les. En aquest sentit, cobren rellevància els atacs en l'entorn en línia a comunicadores i mitjans feministes, que passen sovint a l'entorn físic. En els últims anys, la seu de Pikara Magazine a Bilbao ha patit pintades amb insults, missatges en contra del feminisme i contra les seves periodistes.

L'endemà es va celebrar un taller per a periodistes, comunicadores i activistes, on es va fer un diagnòstic col·lectiu del recorregut de la comunicació feminista i els desafiaments que afronta per repensar el futur. Així, en un debat conduït per Anna Celma i Sarah Babiker, es van compartir mecanismes d'autodefensa feminista, com ara, marcar els temes de l'agenda mediàtica, economitjar les energies i reapropriar-nos dels atacs que patim.

L'espina de @patossa



@patossa

EL MITE DE LES MÀFIES DE LA MIGRACIÓ



Aquesta investigació periodística, feta sobre el terreny a Gàmbia i el Senegal, evidencia que la política europea de control de fronteres amb l'argument de la lluita contra les màfies que trafiquen amb éssers humans està construïda sobre un mite sense fonament

Lex Rietman

“El nostre esforç comú és, abans de tot, lluitar contra les màfies. Les màfies que trafiquen amb persones i posen la seva vida en perill. Vostès, els periodistes, han informat en els últims dies de les tràgiques morts en la mar de diversos migrants, persones que es troben en una situació de la qual s'aprofiten aquestes màfies. Per això un dels nostres principals objectius és la lluita contra les màfies”.

Així s'expressava, el novembre de 2020, davant la premsa internacional, el ministre espanyol de l'Interior, Fernando Grande-Marlaska. Els ulls del món estaven posats en les illes Canàries. Catorze anys després de la crisi dels cayucos del 2006, l'arxipèlag espanyol havia tornat a convertir-se en la principal porta d'entrada de la migració clandestina a Europa. Les imatges del moll de la vergonya d'Arguineguín feien la volta al món. Les autoritats de Madrid i Brussel·les decideixen llavors que és hora de visitar les illes Canàries. Grande-Marlaska recorre l'arxipèlag amb la comissària europea Ylva Johansson, responsable comunitària de seguretat i migració. Després d'examinar de prop els focus



Tres joves que projecten sortir cap a Europa miren l'horitzó junt al pescador Lamin Jarju, una mica més enrere, a la platja i port de pescadors de Tanji (Gàmbia) / LEX RIETMAN

de la crisi, convoquen una roda de premsa conjunta a Las Palmas de Gran Canaria.

En un discurs de poc més de vuit minuts, Grande-Marlaska utilitza onze vegades els conceptes “màfies” i “xarxes que trafiquen amb persones”. Un exemple clar d'allò que les ciències socials anomenen *enquadrament*: la forma com s'expliquen els conflictes i les temàtiques als mitjans de comunicació i els discursos públics té una gran influència en com són entesos per l'opinió pública. En aquest cas, el complex fenomen de la migració es redueix a un problema de seguretat, una batalla del bé contra el mal. El ministre dona la imatge de delinqüents sense escrúpols responsables de la mort de migrants vulnerables. La comissària europea Johansson emfasitza la importància de fer front a aquestes “xarxes delictives” de manera conjunta amb els estats membres.

Però com pensa fer-los front Europa? Proporcionant ajuda humana i material als “països de trànsit i origen”. Així, els equips fronterers espanyols estan treballant sobre el terreny amb els seus col·legues del Marroc, Mauritània, el Senegal i Gàmbia. Agents espanyols patrullen al costat de la policia i els guardacostes d'aquests països de l'Àfrica Occidental.

En la política migratòria de la UE, la lluita contra les xarxes de contraban ocupa ara el primer lloc en l'agenda

L'Europol i la Interpol afirmen que més del 90% de les persones que migren utilitzen “serveis de facilitació”

Disposen de vaixells de patrulla, vehicles tot terreny, avions i helicòpters pagats per Europa.

Tots aquests esforços estan donant els seus fruits, segons el ministre espanyol. “La cooperació permet desarticular les xarxes dedicades al tràfic de persones”, va dir a Las Palmas de Gran Canaria. “Amb aquesta fórmula, l'any passat vam reduir un 50% la immigració il·legal cap a Espanya a través del Mediterrani. Farem el mateix en la ruta migratòria cap a les illes Canàries”. El ministre estava convençut que aquest enfocament també funcionaria per a la via Atlàntica.

L'atenció a les xarxes criminals no és nova. Des del 2015, quan al voltant d'un milió de refugiades i de migrants van aconseguir entrar a Europa, el focus d'atenció sobre el paper de les màfies migratòries ha crescut amb força. En la política migratòria oficial de la UE, la lluita contra les xarxes de contraban de persones ocupa ara el primer lloc en l'agenda. En part, perquè “exploten els immigrants vulnerables”, en paraules del Consell Europeu.

En el debat sobre la qüestió, se cita sovint un informe conjunt d'Europol i Interpol, organismes internacionals de cooperació policial. Afirma que més del 90% de les persones que migren cap »



Lamin Jarju,
pescador
gambià de Tanji
/ LEX RIETMAN

» a Europa utilitzen “serveis de facilitació”, que serien oferts i prestats per grups delictius en la seva majoria. “Entorn de la crisi migratòria sense precedents a Europa ha sorgit una xarxa complexa, despietada i multinacional de contraban de migrants” que “genera milers de milions d’euros per als grups criminals implicats”, conclou l’Europol.

Segons el relat oficial, la migració clandestina cap a Europa està inextricablement lligada a la delinqüència organitzada. Per les autoritats europees, el problema no és tant la guerra, la pobresa, la falta de perspectives o l’opressió als països d’origen, sinó l’acció de les màfies i les xarxes criminals. Elles, i només elles, són les responsables de les nombroses morts i desaparicions en la perillosa ruta migratòria cap a les illes Canàries. Són delinqüents sense escrúpols. S’enriqueixen enganyant les seves víctimes i explotant la seva vulnerabilitat. Al mateix temps, són un element indispensable en la retòrica de la classe política. Sense les màfies, és probable que una proporció molt major de l’opinió pública s’hi torni contra la dura política migratòria d’Europa. I sense les màfies, la militarització de les fronteres exteriors seria molt més difícil de vendre.

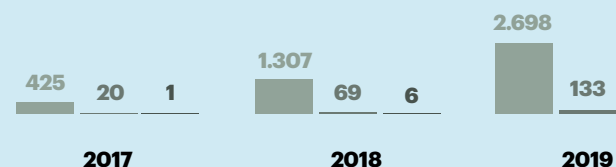
Per tant, segons el relat institucional, la lluita d’Europa contra la immigració no és contra les refugiades i les persones migrades, sinó contra aquestes màfies. “Si ens enfrontem a ells i protegim adequadament les nostres fronteres exteriors, el flux migratori s’assecarà”. Aquesta és la lògica europea. Grande-Marlaska ho ha dit, literalment: ho vam fer amb èxit al Mediterrani, i ara farem el mateix amb la ruta migratòria de l’Atlàntic cap a Europa.

En quina mesura és realista aquesta idea? Com funciona el procés de migració en la pràctica? Qui organitza els viatges? I fins a quin punt la migració clandestina d’Àfrica Occidental a les illes Canàries està en mans del crim organitzat? Hem anat al Senegal i Gàmbia per a esbrinar-ho. Des d’aquests països, es realitza la travessia més llarga d’aquesta

La travessa des del Senegal i Gàmbia és la més llarga de la ‘via Canària’: entre 1.400 i 1.700 quilòmetres

Moltes de les migrades han vist com ha desaparegut la seva forma de vida, vinculada a la pesca

■ **Persones arribades a les illes Canàries**
■ **Nombre d'embarcacions**
■ **Persones mortes en el trajecte**



FONTS:
Ministeri de l’Interior
espanyol,
Caminando Fronteras,
Missing Migrants

/ MATIES LORENTE
PAU FABREGAT



Pesca internacional, migració local

“**D**urant el període entre l'1 de setembre i el 30 de novembre de 2020, 1.338 persones que van optar per la migració irregular van ser interceptades per la policia senegalesa, però només disposem d'informació de 1.197 d'elles”. L'Observatori Senegalès de les Migracions publicava el gener del 2021 una petita investigació sobre la procedència i contextos de les persones que la policia del país africà va atrapar en el seu viatge cap a Europa. De les 1.197 persones de les quals es va poder obtenir dades, 793 -un 66%- eren pescadors o treballadors del sector abans de decidir emprendre el viatge cap a Europa. “El sector pesquer ha experimentat dificultats en els últims anys amb la presència de vaixells pesquers estrangers a les costes senegaleses”, expliquen des de l'Observatori.

Els vaixells europeus són navegants habituals dels caladors d'Àfrica Occidental. El 2019, la Unió Europea va signar el nou acord de pesca amb el Senegal que, amb una durada de cinc anys, substituïa el que va funcionar entre 1979 i el 2006. Amb la signatura, la UE assegurava les “possibilitats de pesca per a un màxim de 28 tonyinaires congeladors, 10 canyeres i 5 palangrers d'Espanya, Portugal i França”, amb autorització per pescar 10.000 tones anuals de tonyina i 1.750 de lluç negre. Com a contrapartida, les institucions europees paguen al Senegal 1,7 milions d'euros anuals, a més d'aproximadament 1,35 milions d'euros que paguen els armadors en concepte de

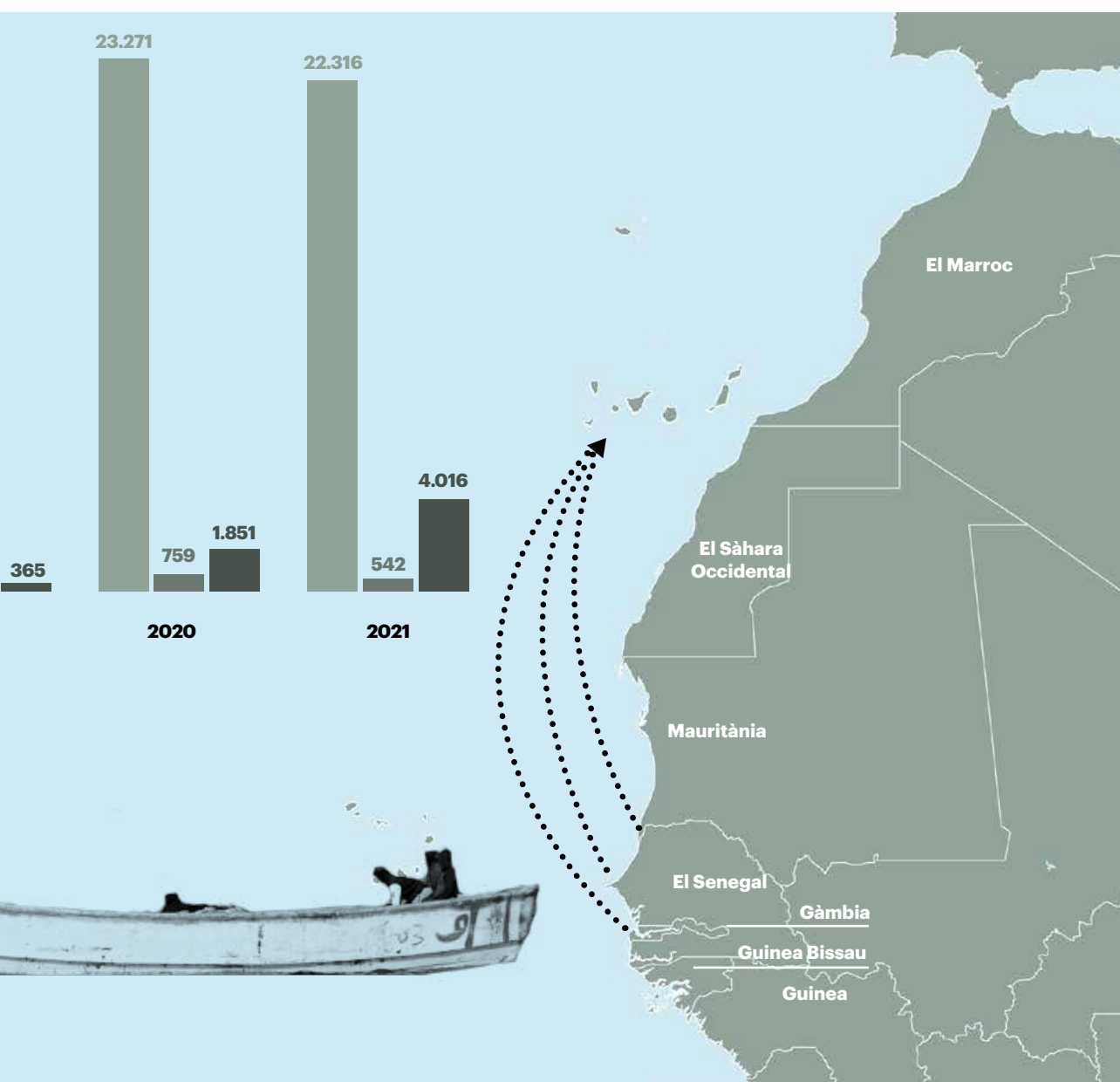
cànon per poder pescar a les seves aigües.

No són els únics. Des de l'any 2020, l'ombra xinesa plana sobre les aigües senegaleses: en un primer moment es va fer públic que el govern havia concedit 52 llicències a vaixells d'arrossegament xinesos. Amb el temps, va fer marxa enrere, però entitats ecologistes com Greenpeace temen que vaixells d'aquesta procedència, així com d'altres nacionalitats, estiguin feinejant mitjançant societats mixtes establertes al Senegal.

Aquest 2022, tanmateix, saltava la polèmica a Europa. El Senegal no tramitava les llicències de pesca dels vaixells europeus, el que va motivar una visita del president de la Comissió de

pesca del Parlament Europeu, Pierre Karleskind, el 22 de febrer. A Dakar, Karleskind es va topar amb una actitud “proteccionista” del govern senegalès i va aprofitar la visita per desmentir que l'acord entre la UE i el Senegal espolia els recursos del país, segons explicaven els mitjans europeus a propòsit del seu viatge. El mateix dia que el representant de l'Eurocambra visitava el país africà, el president del país, Macky Sall signava cinc acords bilaterals amb el president turc, Recep Tayyip Erdogan, en el palau presidencial. Un dels tractats estava dedicat íntegrament a la “cooperació marítima”, un pacte que ha posat en alerta la patronal pesquera espanyola, que ha qualificat de “fracàs” la visita dels representants europeus i que insta a buscar una solució “urgent” que “desbloquegi la situació amb el Senegal”. ●

L'acord amb el Senegal, signat per la UE el 2019, permet capturar 10.000 tones anuals de tonyina i 1.750 de lluç negre



ruta migratòria: entre 1.400 i 1.700 quilòmetres per arribar a les illes Canàries.

Els motius del viatge

El discurs de les *xarxes criminals* de les responsables polítiques europees està molt allunyat de la realitat que es viu al Senegal i Gàmbia. El relat de les màfies migratòries no té base real. És un mite, almenys en aquesta part del món. Hem parlat amb unes cinquanta figures clau sobre el terreny. Entre elles es trobaven persones que volien migrar, persones retornades, organitzadores de viatges cap a Europa, pescadores, líders comunitàries, investigadores acadèmiques, policies, responsables polítiques i periodistes especialitzades. Coneixen el terreny i el tema de primera mà. I en conjunt, ofereixen un panorama que soscava un dels fonaments de la política migratòria europea: les xarxes criminals no juguen cap paper en aquesta ruta migratòria.

La gent vol sortir d'Àfrica Occidental motivada per tota una sèrie de raons, però no perquè una “complexa, despietada i multinacional xarxa de contraban de migrants” els doni la idea. La iniciativa gairebé sempre sorgeix de la persona que vol emprendre el viatge o del seu entorn més pròxim: família, amics, companys de treball o veïns. Tampoc necessiten recórrer a una màfia multinacional de contraban per dur a terme el seu pla. Ho fan elles mateixes. O, de nou, són persones del seu entorn immediat les que organitzen els viatges marítims.

Acostumen a ser pescadors. Tenen vaixells, experiència com a patrons i una bona raó per voler anar-se'n. Les seves captures han disminuït dràsticament en els últims anys. Ho escoltem per tot »



» arreu al llarg de la costa del Senegal i de Gàmbia: “El nostre govern ha venut la mar als estrangers”. Els vaixells d’arrossegament industrial europeus i asiàtics estan buidant les aigües costaneres d’Àfrica Occidental, riques en captures. Per a les desenes de milers de pescadors artesanals locals, únicament queden les peces més petites. En molts casos, no són suficients per viure.

La sobrepesca d’arrossegament dels països rics no només amenaça l’existència dels pescadors locals i les seves famílies. L’economia de les zones costaneres del Senegal i Gàmbia depèn en gran manera de la pesca. Les xarxes de pesca buides estan escanyant l’economia local. I la població pateix les conseqüències de la creixent escassetat de peixos. La font més important de proteïnes en aquesta regió és cada vegada més inassequible. La crisi de la indústria pesquera local -provocada pels països rics o pels governs d’Àfrica Occidental que els atorguen les concessions de pesca- és, per tant, un gran incentiu per als viatges clandestins a les illes Canàries, tant pel que fa a l’oferta com a la demanda.

“Quan tingui l’oportunitat, marxaré”. Alhagie Jallow (21 anys) n’està molt segur. A la platja de Tanji, un poble pesquer de 15.000 habitants en la costa atlàntica de Gàmbia, passa l’estona amb els seus amics Lamin Fofana (20) i Yaya Demba (18). “Si ara mateix hi hagués un vaixell que sortís cap a Espanya des d’aquesta platja, no dubtaria a marxar ni un moment. I no soc l’únic”.

Jallow i els seus amics pugen a un vell vaixell de pesca que està varat a la platja. Hi ha grans forats

La crisi de la indústria pesquera local és un gran incentiu per als viatges clandestins a les illes Canàries

Segons les xifres oficials, 23.000 persones van arribar per via marítima a l’arxipèlag espanyol el 2020

en el casc de la canoa de fusta de cinquanta metres de llarg. Reparat o de nova construcció, aquest és el tipus de vaixell en el qual cada any milers d’africans s’aventuren cap a les illes Canàries. Segons les xifres oficials, 23.000 persones van arribar per via marítima a l’arxipèlag espanyol el 2020, la segona xifra més alta de la història. El 2021 el flux es va mantenir gairebé igual: van ser 22.000, malgrat un gran desplegament policial de banda a banda de l’Atlàntic per evitar les arribades. I en els primers dos mesos de 2022 ja en són 5.500. És a dir, encara que les arribades a Canàries ja no capten l’atenció dels grans mitjans, la xifra s’ha multiplicat per 2,5 comparant-la amb el mateix període del 2021, i per cinc si es pren com a referència el 2020, l’any en què l’escalada migratòria a Canàries va ser portada mundial.

Tanji és un dels punts de sortida de la ruta migratòria de l’Atlàntic. Des d’aquí, hi ha 1.700 quilòmetres en línia recta fins a les illes de Gran Canària i Tenerife. No cal alertar Jallow i els seus amics dels perills de la llarga travessia. Són fills de la mar, com gairebé tothom a Tanji. Les notícies de morts i desaparicions no són suficients per a dissuadir els tres joves.

Fofana i Demba també estan decidits a aprofitar la primera oportunitat per anar a Europa. “No tinc por”, diu Fofana. “Si vols sobreviure, has de córrer riscos. I és millor morir a la mar que asseure’s aquí i no fer res”. Els seus amics assenteixen amb el cap. “Aquí no hi ha feina, aquí no hi ha res”, diu Demba. “És molt frustrant veure als teus pares patir. Cada dia han de lluitar per a alimentar-te



Platja i port de pescadors de Tanji (Gàmbia), un dels ports de sortida de la migració clandestina cap a Canàries / LEX RIETMAN

poètic i eficaç: si Europa tanca la porta principal, es fa servir la porta del darrere. I aquesta porta principal tancada és la impossibilitat pràctica d'obtenir un visat europeu. A Àfrica Occidental, només una petita elit de persones acomodades pot accedir a aquesta via d'entrada.

Organització col·lectiva

Qui són les persones que organitzen els viatges a Tanji? Jarju no dubta ni un moment: les mateixes habitants. Qualsevol pot ser-ne organitzador. O “agent”, com se’n diu aquí. Agent de viatges. “Comença amb unes quantes persones que decideixen anar-se’n juntes. Solen ser pescadors. Normalment, hi ha algú entre ells que té un vaixell. Un altre és patró, amb experiència en alta mar, i algú més sap fer servir els sistemes de navegació. I si no, són fàcils de trobar aquí”.

El vaixell s’omple sol. L’únic problema a l’hora de buscar gent interessada a viatjar és que s’ha de fer de manera discreta. En part per la pressió d’Europa, la policia està intensificant la seva vigilància. “Quan s’assabenten que surt un vaixell, la policia es presenta amb un gran desplegament”, relata Jarju. “Arresten tothom. Tanmateix, per nosaltres, la migració no és un delict. Els organitzadors no són delinqüents, sinó pescadors comuns i corrents, els mateixos habitants de Tanji. Els patrons de les embarcacions formen part de la comunitat local. La gent els diu: ‘Els nostres fills volen viatjar i tu tens un vaixell. Si us plau, ajuda’ns, et pagarem per això’. No els importa pagar els 300 o 400 euros del viatge”.

Una organització a escala local, per iniciativa pròpia de qui migra (gairebé sempre s’anomenen “viatgers” a Àfrica Occidental), trajectes arranats per “gent de carrer” i no xarxes criminals, i una imatge sorprenentment positiva dels contrabandistes o “traficants”: són elements que es repeteixen constantment en les nostres converses amb persones expertes, implicades i afectades en els principals ports de sortida a Gàmbia i el Senegal.

Una d’elles és Khady Ndoye (40). És periodista especialitzada en migracions i reportera judicial a Mbour, una ciutat senegalesa situada a vuitanta quilòmetres de Dakar. “Els organitzadors dels viatges són persones de la comunitat local”, diu. »

a tu i als teus germans, quan ja ets gran i no pots aportar res”. Fofana i Demba han abandonat l’escola abans d’acabar-la. Els seus pares havien de triar: pagar-los els estudis o menjar. Des de la distància, el pescador Lamin Jarju (45) observa els nois en la barca. Els coneix: aquí tot-

hom es coneix. “Aquestes són les barques de pesca més grans que tenim”, diu Jarju. “Hi caben més de 200 persones. Són els que usem per al *backway*”. *Backway* -com a sinònim de “per la porta de darrere”- és la paraula que han inventat a Gàmbia per a referir-se a l’emigració clandestina. És un terme

#subvencionsESS

barcelona.cat/subvencionsESS

Enfortim l'ESS

Convocatòria de subvencions per a l'Economia Social i Solidària 2022

Del 8 de març al 7 d'abril

Ajuntament de Barcelona

» “Des del punt de vista legal, són delinqüents, però per a la societat no ho són. Qui comet un delictes aquí és aïllat per la seva família. Si ets un *convoyeur* [la manera senegalesa de designar els organitzadors de viatges clandestins], això no ocorre. Això demostra que no se'ls considera delinqüents”.

La idea d'anar-se'n sorgeix quan els joves es troben, no tenen res a fer i llavors decideixen buscar un vaixell, confirma Ndoye. Per tant, no es pot parlar d'organitzacions en sentit estricte. “Gairebé tots els viatges els planifiquen persones que ja es coneixien: amics, familiars, col·legues. Es posen en contacte amb un conegut que és mariner i sap quan l'oceà està en calma”.

Bubacarr Fatty és economista i cap de recerca del Management and Development Institute (MDI, Institut de Gestió i Desenvolupament) de Kanifing, una de les principals institucions universitàries de Gàmbia. Fatty ha realitzat estudis sobre els motius pels quals la gent opta pel *backway*. No ha trobat proves que sustentin el discurs europeu del migrant com a víctima passiva de les xarxes migratòries criminals. De les seves recerques es conclou que la iniciativa la pren qui vol anar-se'n, no els contrabandistes.

“Des de la perspectiva d'Àfrica Occidental, la migració no és un procés que es regeixi per la lògica del

Les idees d'anar-se'n sorgeixen quan el jovent es troba, no té res a fer i llavors decideix buscar un vaixell

“La demanda d'oportunitats de viatge crea l'oferta, i no a l'inrevés”, explica l'economista Bubacarr Fatty



Bubacarr Fatty és economista i especialista en migracions a l'Institut de Gestió i Desenvolupament de Kanifing (Gàmbia) / LEX RIETMAN



Pedro Sánchez
en una visita
al Senegal,
l'abril de 2021
/ LA MONCLOA

La resposta diplomàtica espanyola

Durant la tardor de 2020, Madrid va iniciar una ofensiva diplomàtica a Àfrica Occidental, coincidint amb el creixement sense precedents del flux de migrants cap a les Illes Canàries. El novembre d'aquell any, la llavors ministra d'Afers exteriors, Arancha González Laya, i la seva secretària d'Estat, Cristina Gallach, van viatjar al Senegal, Gàmbia i altres cinc països a la regió. L'objectiu del viatge era intensificar la cooperació que l'Estat espanyol va establir amb els governs d'Àfrica Occidental l'any 2006 per posar fi a l'anomenada crisi dels cayucos, quan 32.000 migrants va arribar a les Illes Canàries, una xifra rècord.

L'abril de l'any passat, el Senegal tornà a rebre una visita de l'Estat espanyol, aquesta vegada del president del govern Pedro Sánchez. La lluita contra les "máfies" –o "xarxes d'immigració il·legal", com se les denomina en els comunicats de premsa oficials– era en totes aquestes visites el primer punt en l'agenda. Això es traduïa en més diners i més ajuda material per al control de les fronteres a Àfrica Occidental. El 2021, Gàmbia va rebre 39 milions d'euros del Fons d'Emergència per a Àfrica de la UE. El Senegal, 171. Una part important d'aquests diners es destina a la "gestió de la migració".

supply-push", afirma. "La migració és *demand-pull*, és a dir, la demanda d'oportunitats de viatge crea l'oferta, i no a l'inrevés. Comença amb la població local sentint la necessitat d'anar-se'n. Per la raó que sigui: per les condicions socials, econòmiques o polítiques, o impulsada per altres factors com el canvi climàtic. Els agents simplement responen a aquesta necessitat".

Els estudis de l'equip de Fatty revelen un altre factor del qual rares vegades o mai parlen els experts a Europa: les migrants gaudeixen d'una gran consideració social. "L'entorn social valora molt més els esforços dels migrants que els dels qui lluiten per arribar a fi de mes aquí", diu Fatty. "Això suposa un impuls social de primera magnitud. És un factor més fort que qualsevol altre". Entre el jovent existeix la idea que es pot fer molt més per la família en cinc anys a Europa que en trenta anys a Àfrica Occidental. La recerca de Fatty demostra que no únicament els joves pensen així. Quan algú trepitja sòl europeu, la família als països d'origen ho celebra efusivament.

Ebo Town és un dels molts llocs on es pot veure el perquè. En aquest polsegós barri popular de Serrekunda, la ciutat més gran de Gàmbia, s'observa una gran quantitat de cases en construcció en modestos terrenys familiars. Quan es pregunta el motiu, sempre s'obté la mateixa resposta: "tenim un fill o filla a Europa que ens envia diners".

Fora de la ciutat, la situació no és diferent. L'investigador Bubacarr Fatty calcula que en les zones rurals entre el 60 % i el 70 % dels nous habitatges es construeixen amb diners remesos per familiars des d'Europa. "Més enllà del perillós viatge, la societat no veu res dolent en la migració clandestina", diu Fatty. "Proporciona als membres de la família que es queden oportunitats que mai haurien tingut d'una altra manera. Per descomptat, això no t'ho diran els polítics. Però la gent del

Estudis acadèmics revelen que qui migra gaudeix d'una gran consideració social al seu país d'origen

Les persones que organitzen els viatges a Canàries són vistes per la societat local com a benefactores

carrer diu que no hi ha absolutament res de dolent en el *backway*. Tot el contrari!".

Les persones que organitzen els viatges cap a les illes Canàries són vistes predominantment per la societat com a benefactores o fins i tot com a bons samaritans. Ens ho expliquen diverses fonts, com el polític Adama Mbengue en la capital senegalesa, Dakar. "Posen menjar en la taula de moltes famílies", diu.

Per descomptat, hi ha crítiques també. Alguns *pas-seurs* ("barquers") et cobren el viatge i desapareixen sense deixar rastre", diu Badou Ndoeye (82), un pescador retirat i líder comunitari de Mbour. Aquestes estafes ocorren sobretot quan l'organitzador no procedeix de la comunitat local. Són casos excepcionals. En general, els *pas-seurs* o agents compleixen els acords. Segons aquest testimoni, en cas contrari, es farien la vida impossible en la comunitat.

També ocorre que els agents omplen massa l'embarcació, a vegades amb conseqüències fatals. Hem trobat un cas a Barra (Gàmbia), on l'agent en qüestió va haver de fugir de la ira de la seva concitadania. Finalment, va ser localitzat i processat pels tribunals.

Els organitzadors dels viatges guanyen molts diners. La quantitat exacta és difícil de calcular. Tant al Senegal com a Gàmbia, la clientela paga uns 400 euros i, com a màxim, 800 euros. A més, en cada expedició hi ha una sèrie de persones que no paguen: els patrons i la seva tripulació, familiars pròxims o amics de l'organitzador. Uns altres obtenen un descompte perquè estan desesperades i no poden reunir els diners.

Segons la grandària de l'embarcació, els ingressos bruts oscil·len entre 40.000 i 80.000 euros. Després de deduir les despeses –vaixell, motors forabord, sistema de navegació, combustible, provisions–, queda un benefici d'entre 20.000 i 40.000 euros per viatge. Així ho estima Mountaga Kane, »

» un experimentat periodista de Mbour que ha realitzat nombrosos reportatges sobre la migració clandestina. El benefici es reparteix entre els organitzadors i els seus ajudants. El seu número pot arribar a deu persones o més. Això suposa entre 2.000 i 4.000 euros per persona i expedició. Per aquesta quantitat, s'arrisquen a diversos anys de presó.

Segons el Banc Mundial, la renda per càpita anual és de 1.430 dòlars al Senegal i de 750 a Gàmbia. Per tant, segons els estàndards d'Àfrica Occidental, els contrabandistes obtenen un gran benefici. Però probablement no són sumes que convencin una "complexa, despietada i multinacional xarxa de traficants de migrants". Tret que una única gran màfia migratòria controlés tota la costa d'Àfrica Occidental. Evidentment, no és el cas.

Les institucions europees i les organitzacions policials com l'Europol solen utilitzar els guanys bruts dels organitzadors dels viatges com a prova que formen part d'organitzacions criminals. Potser oblidem que aquests beneficis estan condicionats pel grau de vigilància de la costa d'Àfrica Occidental, a instàncies i a càrrec d'Europa. D'aquesta manera, un viatge clandestí amb vaixell des del Sàhara Occidental fins a les illes Canàries costa 2.000 euros per un recorregut de cent quilòmetres. És una distància quinze vegades menor que des del Senegal. En canvi, el preu és cinc vegades superior, perquè és molt més fàcil ser detingut en el trajecte per aquest territori ocupat pel Marroc. Per tant, la política europea està augmentant la rendibilitat dels contrabandistes.

Una opció de futur popular

Segons una idea molt estesa a Europa, les persones que marxen d'Àfrica no pertanyen als sectors més pobres del seu país: "Mira quant paguen a les màfies!", és la típica expressió d'aquesta idea. Hi ha una part de veritat en això. Tanmateix, en la pràctica, moltes famílies pobres del Senegal i Gàmbia aconsegueixen posar sobre la taula els 400 euros que sol costar el viatge. Venen les seves possessions, les seves terres i el seu bestiar per a poder enviar a un dels seus fills a Europa. Una inversió familiar, amb l'esperança que les futures remeses de diners recompensin l'esforç conjunt.

I si no tens res a vendre, sempre queden agents com Adama a Bakau, Gàmbia. Juntament amb el seu cosí, Adama -nom fictici- organitza una vegada a l'any un viatge a les illes Canàries. És pescador, músic i des de fa cinc anys també agent. S'enorgulleix que els seus vaixells hagin arribat sempre sans i estalvis. Mostra un vídeo de l'últim viatge, enviat des de Gran Canària. El vaixell no està massa ple, la gent està cuinant, cantant i rient. Gairebé tothom és amic i conegut del barri. La resta són de països veïns com Mali, Guinea i la Costa d'Ivori. Quaranta de les cent persones que omplien la barca no van poder pagar, però se'ls va permetre entrar de totes maneres. "Aquí tots som pobres, ens ajudem els uns als altres", diu Adama. "Els que no van poder pagar i després tenen sort a Europa, potser ens compensaran una mica en el futur. Així és com ho fem".

Les persones que pugen a un vaixell cap a les illes Canàries no se senten pas víctimes. Potser se senten víctimes de les seves circumstàncies socioeconòmiques o de l'estricta política europea de visats, però no dels contrabandistes. Són precisament ells els que els ofereixen la possibilitat d'un futur millor. "Alguns veuen els *passeurs* com a aprofitats i explotadors", diu Mountaga Kane. "Especialment després d'alguns accidents notoris en la mar. No

Segons la grandària de l'embarcació, els ingressos bruts per viatge oscil·len entre 40.000 i 80.000 euros

El benefici es reparteix entre els organitzadors i els seus ajudants, que poden ser més de deu persones



Activitat frenètica al port pesquer de Saint-Louis, al nord del Senegal / LEX RIETMAN



Pescadors sense feina contemplen la mar a la platja i port pesquer del barri de Tefess, a Mbour (el Senegal) / LEX RIETMAN



obstant això, la majoria de la població els veu com a persones que ajuden a les famílies pobres”.

A Saint-Louis, la ciutat portuària i colonial del nord del Senegal, ens trobem amb la comprensió cap als organitzadors dels viatges per part d'un protagonista inesperat. El coronel Souleymane Cissé és el cap de la Gendarmeria Nacional Senegalesa a la regió nord del país. És responsable del control de les fronteres i de la guàrdia costanera i, per tant, també de la lluita contra la migració il·legal. L'assisteix un equip permanent de deu agents espanyols de la Guàrdia Civil. L'any passat van interceptar tretze vaixells amb 2.600 migrants a bord. La majoria, joves sense treball a causa de la crisi de la pesca, diu Cissé.

Com veu aquest representant policial els que ajuden a aquests joves sortir en un vaixell cap a Europa? “Depèn d'on estàs”, diu el coronel Cissé. “Si estàs a Europa pots veure'ls com a gent dolenta. Però si ets aquí és diferent”. I què opina del fet que els líders europeus diguin que no lluiten contra persones migrades i refugiades, sinó contra les màfies migratòries i les seves xarxes criminals? “Porto l'uniforme”, diu somrient, “així que no tinc opinió”.

Manding Saidykhan és el responsable de les polítiques migratòries en el Ministeri de l'Interior de Gàmbia. Es va asseure a la taula amb les delegacions d'Europa per a tractar el tema. “Els líders europeus venen aquí amb una agenda molt particular”, diu des del seu despatx. “Volen parlar sobretot de repatriació i deportació de gambians. I volen que vigilem la frontera. Ja ho estàvem fent, per descomptat. Però és impossible detenir totes les persones que intenten marxar. La migració no pot detenir-se. Aquesta és la realitat. És una cosa inevitable. Sabem que per a la majoria de la gent és pràcticament impossible aconseguir un visat per

a Europa. Per això opten pel *backway*”. Quan se li pregunta què pensa de l'èmfasi que posa Europa en el paper de les màfies i les xarxes criminals de la migració clandestina, Saidykhan vacil·la un moment. “No ho sé”, diu. “Aquí als organitzadors els diuen agents. Tal vegada formen una xarxa. Però no són delinqüents”.

Grande-Marlaska no ha complert la seva promesa del 2020. En prendre mesures contra les “màfies de la immigració”, el ministre de l'Interior espa-

Famílies pobres del Senegal i Gàmbia aconsegueixen posar sobre la taula els 400 euros que sol costar el viatge

L'ONG Caminando Fronteras ha documentat 4.016 morts i desaparicions durant el 2021

nyol va prometre reduir el nombre d'arribades a les illes Canàries a la meitat. La realitat ha estat molt diferent. El 2021 van arribar gairebé tants migrants i refugiats com l'any anterior. I des de principi d'enguany, les xifres són entre dos i cinc vegades superiors.

El nombre de morts en la ruta de l'Atlàntic ha augmentat encara més. L'ONG Caminando Fronteras ha documentat 4.016 morts i desaparicions durant el 2021, més del doble que l'any anterior (1.851). Si creuem les dades de morts de l'ONG amb les xifres oficials d'arribades del ministeri d'Interior espanyol, observem que el 2021 el 15,2% de les persones que van fer la travessia van perdre la vida, mentre que l'any anterior *només* fou un 7,4%.

Mentrestant, no s'ha desarticulat cap màfia migratòria ni cap xarxa multinacional de contraban. Almenys no en aquesta ruta. No perquè policia i guardacostes no disposin de recursos, sinó simplement perquè aquestes màfies no existeixen. Segons l'Institut Danès d'Estudis Internacionals (DIIS), hi ha nombroses dades que evidencien que també en altres rutes migratòries cap a Europa la “facilitació de la migració irregular” no és en absolut domini exclusiu de “xarxes delictives transnacionals”. Cada vegada més, són grups locals a petita escala: persones que s'ajuden entre elles, familiars, amics. Els seus beneficis són limitats i s'inverteixen gairebé immediatament en la comunitat local. “La política de la UE en matèria de migració és eurocèntrica i sovint basada en les perspectives d'un petit grup específic de tertulians i analistes”, afirma Gabriella Sánchez del DIIS. “Com han demostrat molts estudiosos, això porta a repetir les explicacions i teories existents sobre el contraban”. ●



Miguel Mellino,

antropòleg

“La Unió Europea ha adoptat gairebé totes les polítiques racistes que planteja l’extrema dreta”

Text: João França
Fotografia: Sira Esclasans

Miguel Mellino (Buenos Aires, 1967) és professor d’estudis postcolonials a la Universitat de Nàpols-L’Oriental. Al llibre *Gobernar la crisis de los refugiados* (Traficantes de Sueños, 2021), aquest antropòleg analitza l’ús polític del racisme i de les migracions a Europa per part dels nous moviments d’extrema dreta –però també d’altres espais polítics, com el centreesquerra– a l’hora de fer front tant a la crisi econòmica del 2008 com a l’anomenada “crisi de les refugiades” del 2015. En aquest assaig, Mellino planteja l’antiracisme com una lluita transversal, però per fer realitat els seus objectius posa deures als moviments d’esquerra blancs europeus.

El teu llibre *Gobernar la crisis de los refugiados* expressa una preocupació pel que s’anomenen moviments “sobiranistes” a Europa, però la lectura des de l’Estat espanyol pot portar a certa confusió. Què vol dir aquest sobiranisme?

És el nom que se li ha donat a Europa a la major part de moviments d’extrema dreta, nascuts en els últims set o vuit anys i vinculats a l’*alt-right*, la dreta alternativa. En realitat, el terme, com a llatinoamericà, tampoc em fa el pes, i és fruit de creure’s massa els discursos d’aquests moviments. Tot aquest ressorgiment del nacionalisme de dretes, regressiu, anomenat sobiranista, el que busca no és tornar a l’estat nació. El sobiranisme de què parlen els moviments neofeixistes europeus té a veure sobretot amb el govern de les migracions i de les poblacions estrangeres al continent.

I no té a veure amb la sobirania estatal?

Són diferents del sobiranisme de Trump, que invoca el proteccionisme i el trencament de l’ordre global. Hi ha una exigència d’autonomia i sobirania per a la Unió Europea, però no d’independència de l’estat nació respecte de la UE. El que es busca és crear una opció de govern autoritària i repressiva per relançar el model productiu neoliberal, però ajustant algunes coses, com les que tenen a veure amb el gènere o el racisme.

Per què fan de les qüestions relacionades amb la diversitat el seu cavall de batalla?

Per dos motius. D’una banda, perquè en els darrers trenta anys hi ha hagut lluites socials, polítiques

i culturals que han posat en crisi el subjecte darre el capitalisme patriarcal, colonial i neoliberal: l’home blanc heteronormatiu. A partir dels anys seixanta, però, l’autoritat d’aquest subjecte comença a entrar en crisi pels moviments feministes, anticolonials, antiracistes... D’altra banda, perquè la crisi de tot el que representa aquest subjecte també és conseqüència del mateix model econòmic capitalista. El que proposen aquests moviments és un intent de restauració autoritària, un nou mode de govern neoliberal que torni a impulsar l’individualisme propietari. A partir d’una torsió autoritària, regressiva, neopatriarcal i neoracista, busquen el consens d’una part de la societat.

Només d’una part?

La tecnologia de govern racial que proposen no és una política per a tothom, és una política de consens per a una part. A l’altra, li toca una altra política, la repressiva i securitària, la de regressió de drets. Hem de tenir molt clar que el que estan promovent és un intent d’aplegar una part de la societat contra una altra. Als Estats Units tot això és molt evident, però crec que ho serà a Europa també en els pròxims anys.

Com és que el racisme funciona com a vertebrador d’aquests projectes?

D’entrada, perquè la qüestió racial està dins la història, la cultura, l’economia... És un filtre a través del qual es llegeix la realitat. És central en el que Cedric Robinson anomena “el capitalisme racial modern”. D’altra banda, perquè la migració, la raça i el racisme han estat un instrument

típic amb què els moviments nacionalistes, no només de dretes, també de centreesquerra, han intentat construir un pacte identitari o de ciutadania a costa d'una altra part de la població. El pacte de ciutadania racial que proposen aquests moviments sobiranistes regressius a Europa és un mode de governar la crisi en el qual prometen, com sempre, més consens que coerció per a qui doni suport a aquest pacte, i menys consens i més coerció per a qui se'n queda fora. A banda, no hem d'oblidar que el racisme és un element productiu en la història del capitalisme. Hi ha una visió d'esquerres que tendeix a veure'l una mica com quelcom que està fora de l'economia, però el racisme és una tecnologia de govern que serveix al capitalisme per extreure valor de la societat en conjunt.

Al llibre ets molt crític amb la visió del racisme com a problema moral.

Sí, perquè diria que és la forma d'antiracisme que el capitalisme neoliberal progressista pot tolerar. Concentra la major part de la crítica en el que és políticament correcte, en una mena d'autoteràpia moral que no incideix en l'estructura material del



Els nacionalismes han intentat construir un pacte identitari a costa d'una altra part de la població

L'antiracisme pot ser un element catalitzador de diverses lluites i crear un subjecte polític antagonista

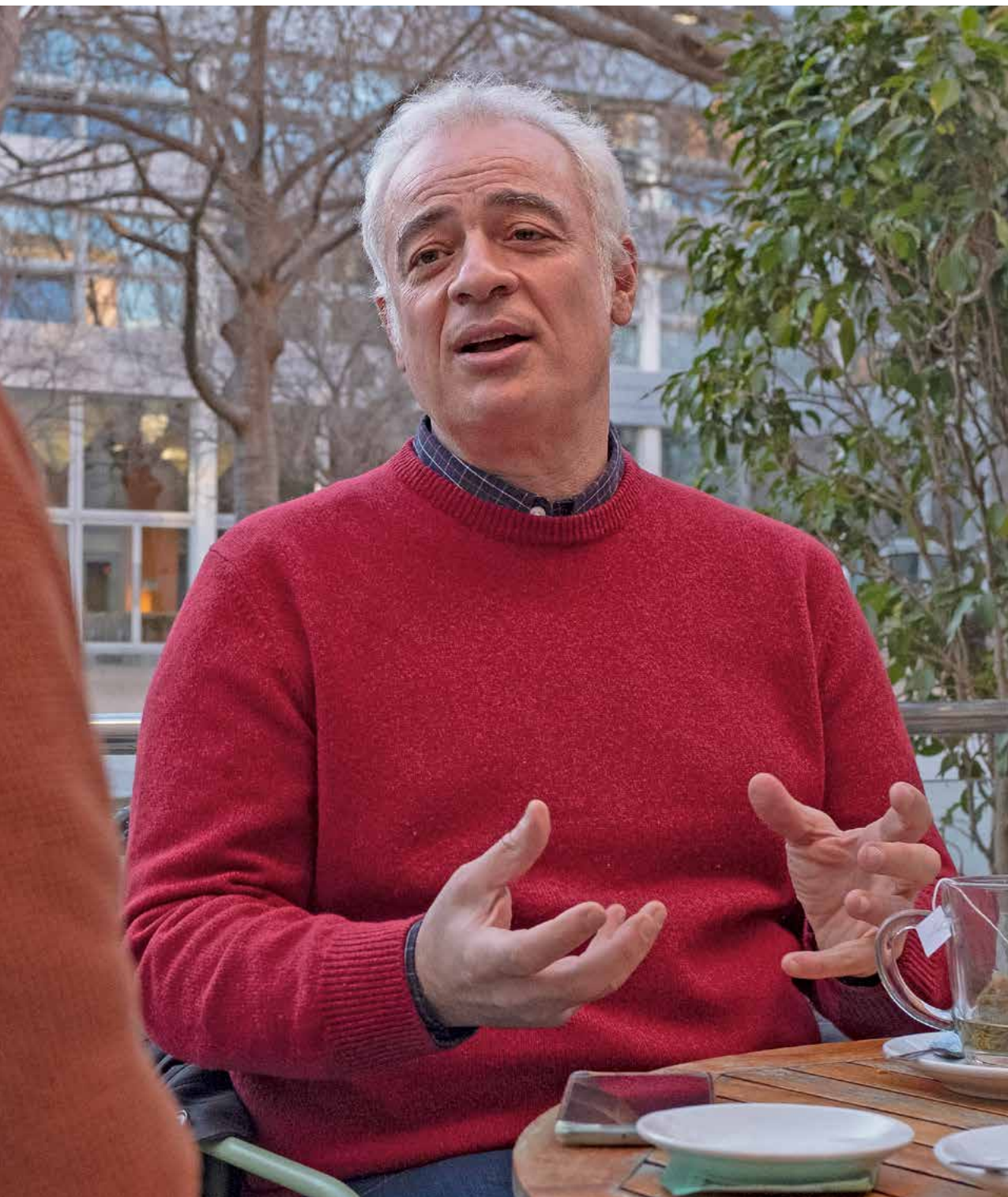
racisme. Un altre procés molt important és la mercantilització de les diferències, que és el dispositiu per segrestar les instàncies de canvi radical del sistema que els moviments antiracistes, feministes o per la diversitat sexual reclamaven, incorporant-los a la producció dominant. És una forma d'antiracisme que acaba no incidint en el racisme estructural, el racisme institucional i la supremacia blanca, entesa com un dispositiu material, no només simbòlic. El racisme no es troba només en les subjectivitats de les persones i dels grups.

Un plantejament habitual dins de les esquerres és que el racisme serveix per generar un exèrcit de reserva de mà d'obra precària. En aquest sentit, cites un text d'Immanuel Wallerstein que parla del racisme com una forma "d'incloure" les persones racialitzades en el sistema de producció capitalista.

És un dels textos típics del que anomeno marxisme blanc, que durant molts anys ha funcionat com a referència per a bona part dels moviments antiracistes a l'Europa continental. Veuen el racisme com la recerca d'un boc expiatori, com un instrument del capital per dividir la classe obrera, i, sí, aquestes són algunes de les funcions que té el racisme. Per això Wallerstein diu que el racisme serveix per "incloure" una part de la població no-blanca o no-occidental en els darrers estrats de la societat. Els intel·lectuals marxistes o radicals blancs -no fenotípicament blancs, sinó blancs en la seva concepció del racisme- no creuen en el racisme com una cosa real, a escala material i simbòlica. El consideren una espècie de manipulació, que es troba en la ideologia, però el racisme no és només això, perquè al llarg de la història ha establert una distribució material jeràrquica de l'accés a drets. W.E.B. Du Bois parlava d'aquest aspecte racial del capitalisme com el "salari psicològic" que el poder capitalista ha donat tradicionalment a una part de les classes obreres blanques a canvi del seu suport. El salari psicològic consisteix a garantir una sèrie de drets mínims que no es tocan, però que seran negats a d'altres. Això és el que proposen els sobiranismes regressius, la reactivació d'una part de la societat a costa de la mort d'una altra, i en el centre hi posen una fractura racial. Com diu Achille Mbembe, la idea de *raça* va ser una de les idees fonamentals per destruir la idea d'una humanitat comuna.

Aquests moviments poden ser útils pels espais polítics que volen aparèixer com a progressistes?

Sí, és un dels problemes que tenim. Bona part de l'esquerra està paralitzada en aquest ordre binari, on, d'una banda, tenim el pol del neoliberalisme regressiu, racial i sobiranista i, de l'altra, el pol del neoliberalisme progressista, que a Europa estaria representat per la Unió Europea. La por d'un fa replegar-se sobre l'altre. Però el Tractat de Maastricht, que ha governat Europa des de 1992 fins al 2015 amb aquest neoliberalisme progressista, tenia en el seu nucli un dispositiu racista de control i govern de les migracions. Pel que fa al racisme, hi ha molt en comú entre aquestes dues famílies. La prova és que des del 2016 fins avui, la Unió Europea ha adoptat gairebé tot el que aquests moviments pretenien. El que ens cal és trencar amb aquest ordre i posar una distància clara entre tots dos pols.



Quin és el camí per construir l'antiracisme crític que propugnes al llibre?

L'antiracisme crític només es pot construir dins d'un moviment més ampli. En els darrers anys, el moviment transfeminista o el de Black Lives Matter han estat exemples que han mostrat com l'antiracisme pot servir com a element catalitzador de diverses lluites i crear un subjecte polític antagonista ampli i heterogeni. Aquest és el rol que hauria de tenir l'antiracisme dins dels moviments contrahegemònics o de contrapoder.

Però, alhora, moltes activistes migrades i socialment racialitzades denuncien que no se senten còmodes en espais de l'esquerra blanca europea.

Des de la meua història de militància, fa anys que plantejo que dins els moviments d'esquerra hi ha una estructura molt blanca, molt paternalista, de voler explicar què és el capitalisme racial i ensenyar a les persones migrades com han de lluitar... En aquest sentit, em sembla molt saludable que a l'Europa continental s'estiguin veient els límits tradicionals de l'esquerra quan ha d'afrontar qüestions racials i també totes les qüestions interseccionals.

Per no deixar d'abordar el que dona títol al llibre, el 2015 hi va haver una gran preocupació per l'anomenada "crisi de les refugiades", però què va passar en aquell moment?

Podríem dir que la crisi de les refugiades no és una cosa real. És una construcció discursiva i política per governar la crisi determinada pels moviments migratoris vinculats a la Primavera Àrab i, sobretot, a Síria. El que sí que han provocat aquests moviments és la crisi del règim migratori europeu de Maastricht, l'han posat en crisi, i d'aquí està sortint un nou règim.

Com és aquest nou règim?

Encara no està molt clar, però una cosa que ja podem veure és la desaparició del migrat econòmic i l'asilització de la força de treball migrada: la substitució del migrat econòmic pel sol·licitant d'asil, com a força de treball ultravulnerable, rescatable i deportable per l'economia europea. D'altra banda, s'ha incrementat la militarització de l'organització i el control de fronteres, amb més finançament per a Frontex.

L'asil ha deixat de ser un dret?

Ja no existeix l'asil. Els permisos d'asil són tots temporals i, perquè siguin renovats, els sol·licitants d'asil han de treballar i llavors es veuen obligats a treballar de qualsevol cosa per poder renovar-los. Sempre tenen aquesta espasa de Dàmocles a sobre i això crea un sistema d'asil del tot neoliberal, que exposa el sol·licitant d'asil a una condició d'explotació i subalternitat en relació amb el mercat de treball i al govern.

Com s'explica la resposta diferenciada per a les persones que estan fugint d'Ucraïna?

Encara que no ho sembli, és una continuïtat total amb aquest model: l'administració racista i selectiva del dret d'asil, perquè aquests refugiats tenen privilegis respecte als fluxos que venien de la famosa crisi dels refugiats del 2015 o de les Primaveres Àrabs des del 2011.

La diferència és ètnica?

No és un fet menor que els refugiats ucraïnesos siguin blancs i rossos, a diferència d'altres que ve-



S'ha substituït el migrat econòmic pel sol·licitant d'asil com a força de treball ultravulnerable

Cada cop és més difícil poder dedicar temps a una militància que vagi més enllà del que és urgent

nen de fora d'Europa. Però el racisme en la definició de l'estatus de refugiat no passa només per la línia del color, sinó que també hi ha un racisme més subtil, que tendeix a construir una distinció discursiva entre *barbàrie* i *civilització*, com passa ara amb la guerra d'Ucraïna. Es tracta de pròfugs de la barbàrie del "monstre Putin", víctimes d'una barbàrie concebuda com a no-europea, no-occidental, i que activa bona part de la russofòbia que sempre ha existit a Europa.

Sovint, una crítica que es fa a les esquerres és la de manca de propostes alternatives. Com podem imaginar altres polítiques territorials, o una altra "gestió" de les migracions?

L'alternativa no pot tractar només la migració, ha de néixer dins d'una alternativa política, social i econòmica molt més àmplia. El problema fonamental que té l'esquerra a escala global és el d'elaborar una alternativa viable al capitalisme neoliberal. Diria que en els darrers trenta anys s'ha fet una crítica excel·lent de tot el que no funciona. Una crítica que ha estat també lluita política, però ara el que falta és l'alternativa.

Com s'explica aquesta mancança?

En els últims quaranta anys, amb el procés de neoliberalització de la societat, hi ha hagut una destrucció sistemàtica de qualsevol espai d'autonomia de pensament. Ara estem pagant tot el que va implicar el procés de liberalització i privatització de l'ensenyament i de la universitat, la precarització del treball... Tot això ha implicat que sigui cada cop més difícil poder dedicar temps a una militància que vagi més enllà del que és urgent. ●

a doble espai

Els gestors que miràvem fixament les cabres

Cada cop topem amb més estructures que no deixen brotar formes poc esperades de creativitat i que pretenen treballar per projectes, quan en el fons acaben retroalimentant l'estatu quo

Ibán Martínez Cárceles
Etnomusicòleg

Quan el 2004, Jon Ronson va explicar en el llibre *Los hombres que miraban fijamente a las cabras* que l'exèrcit americà portava des dels anys setanta desenvolupant eines psíquiques i psicològiques en coherència a les propostes anomenades *New Age* per fer del potencial interior dels humans el factor clau per desenvolupar una eficàcia operativa, va ser una idea relativament fàcil de satiritzar. A tothom li va quedar la imatge esperpèntica d'un militar matant una cabra amb el poder de la seva ment. En canvi, és alarmant com aquest corrent s'ha filtrat sense excessiva resistència en les nostres estructures de treball per mitjà d'algunes propostes impulsades des del *coaching*, la programació neurolingüística (PNL) i la gestalt, tot això sostingut per treballs acadèmics molt qüestionables des del camp de la gestió cultural i les polítiques d'administració pública.

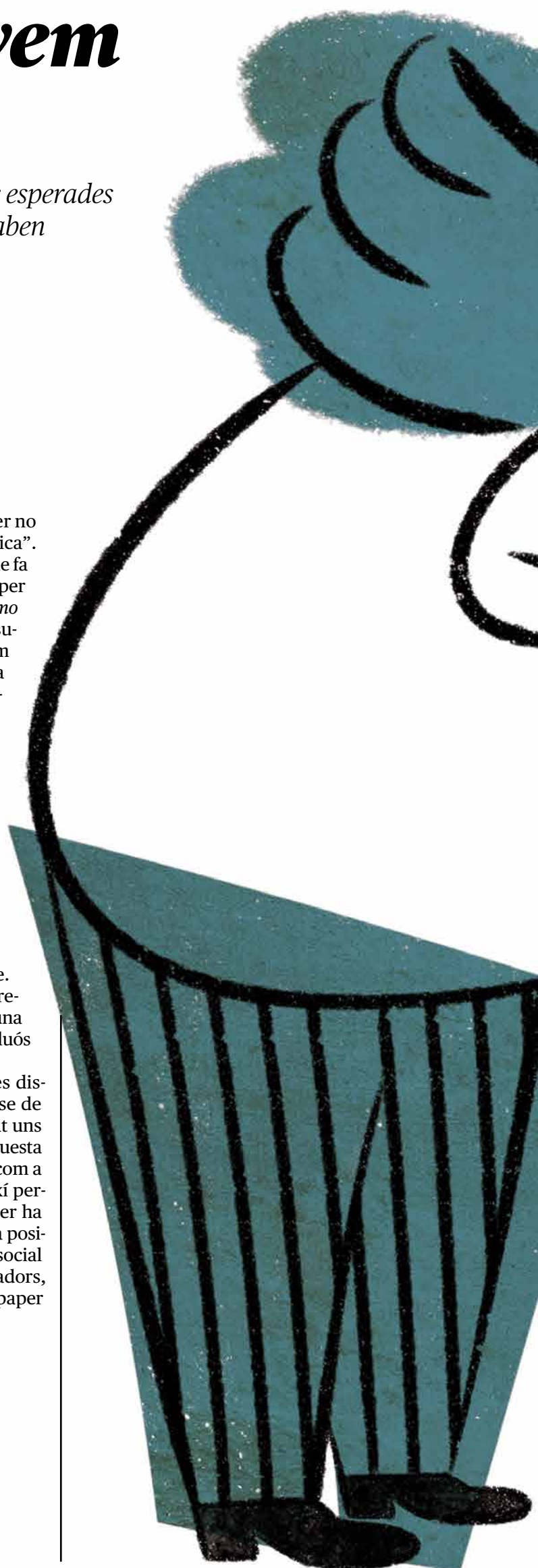
Una de les cristal·litzacions d'aquest ideari es va produir en 2002, quan Richard Florida va publicar *La clase creativa* (Paidós, 2010), una de les obres capitals a l'hora de definir el que és la creativitat en l'àmbit empresarial i polític. L'autor defensava que tothom és creatiu. Ara bé, només uns quants poden produir beneficis econòmics fent ús de la creativitat. Aquests últims eren els assenyalats a l'hora de transformar el món. Florida imagina aquesta "classe creativa" com gent disposada a tenir horaris flexibles, que vesteix amb roba informal, és resiliència i capaç d'adaptar-se a les crisis. En altres paraules, Florida volia implantar la idea que hi ha un component intrínsec en algunes persones que les fa creatives. La seva proposta, en el fons, fa la mateixa segregació biològica que Henri Bergson va exposar en el seu llibre *La Evolución Creadora* (1907). Un abanderat a Catalunya d'aquest ideari és el prolífer Carles Ramió, qui projectà un futur on les administracions públiques tenen una arquitectura variable o com ell anomena un "esquelet elàstic", on els treballadors públics fixos s'haurien de reduir a operaris amb contractes del tipus C1 i C2, i a treballs burocràtics d'alt nivell del tipus A2 i A1. Precisament, l'imaginari de Ramió implica treballar a partir de projectes acotats temporalment i conduïts per professionals que atresoren un alt component de creativitat per planificar objectius a curta durada, evitant en tot cas l'establiment

en l'organigrama d'aquests treballadors per no produir el que descriu com "inflació orgànica".

Aquest relat idíl·lic pel marc capitalista que fa Florida i que Ramió prolonga és desmuntat per Oli Mould en *Contra la creatividad: Capitalismo y domesticación del talento* (Traficantes de sueños, 2019), on l'autor no només analitza com s'amaga la precarització laboral sota la idea del que haurien de ser els treballadors creatius, sinó que denuncia el que subreptíciament sustenta Florida: la creació només pot ser explotada i recompensada per aquells que el poder assenyala. En aquesta mateixa línia, David Harvey en *Guia de 'El Capital' de Marx* (Ediciones Akal, 2010) explica que el disseny progressista i constant del consum en el sistema econòmic actual fa que la creació se centri en el fetitxisme de la mercaderia. Per tant, la creativitat produïda pels assalariats només tindrà cabuda si encaixa en els ideals dels dominants o en forma d'objecte. Mould defineix aquesta disposició com "creativificació", la qual cosa crea el terreny per una domesticació del talent i es presenta com valuós en nom de les lògiques neoliberals.

Les organitzacions públiques i privades dissenyades pels dominadors, per apropiarse de l'explotació de la creativitat, han necessitat uns mecanismes. Un engranatge perfecte per aquesta tasca ha sigut el rol que alguns han definit com a líders, els quals han funcionat com el botxí perfecte. Si parem atenció, el concepte de líder ha sigut utilitzat com coartada per legitimar la posició dels individus que manifesten un rang social desitjat a ulls de la cosmovisió dels dominadors, els quals estaran segurs que faran un bon paper

La creació només pot ser explotada i recompensada per aquells que el poder assenyala





/ ALFREDO BORÉS

com a *capatassos de la hisenda*. L'accés a segons quins càrrecs no només es relaciona amb el coneixement i al caràcter intrínsec d'aquests, sinó per la seva adequació respecte a la classe, el gènere, l'edat, la ideologia i altres tipus de senyals socials. És per això que en els últims anys s'han vessat rius de tinta per dibuixar innumerables tipologies de lideratges, tot això per blindar la legitimitat d'una selecció de personal que en el fons és esbiaixada.

Un exemple a petita escala en són alguns centres educatius, on han seleccionat *líders* acòlits del sistema competencial per depurar i explotar la creativitat dels treballadors, tot això gràcies a un poder desorbitat facilitat pel decret de plantilles i a l'autonomia de centres. En una breu etnografia feta durant 2019 en un centre de nova creació en el Maresme vaig poder observar com, sota la bandera de la "transformació pedagògica", es produïa un empobriment del currículum i una precarització laboral. Encara recordo com explicaven a alumnes de 12 anys les "lleis de la gestalt", com si fos un coneixement contrastat, o la pressió al professorat amb idees com la de "bé comú" o la "vocació" perquè fessin jornades infinites. Un altre aspecte revelador va sorgir quan es van plantejar fórmules de cotreball, anunciades com a treball cooperatiu que, sota un marc de competitivitat i mèrits, amagaven una individualització radical de la feina.

Més enllà d'aquest breu testimoni, és evident que en aquests tipus d'estructures on no es deixen brotar formes no esperades de creativitat i es pretén treballar per projectes, s'acaba retroalimentant l'estatu quo dels dominadors. Tot això mentre que els treballadors retrocedeixen a posicions cada vegada més precàries, ja que se'ls impedeix fer plans de vida a llarg termini i els fa més febles davant de les vulnerabilitats del sistema. Aquestes disposicions volen enviar al subsol de les organitzacions les cures. És així que les estructures com *l'esquelet elàstic* parteixen de la desconfiança on no hi ha ingerències externes i no des de les potencialitats que poden brotar amb l'estabilitat laboral. No hi ha *líder*, ni *treballador creatiu*, ni de qualsevol altra tipologia que pugui matar una cabra amb la ment si no es donen les condicions contextuais necessàries. ●

pàgina oberta

Consells per no ficar la pota parlant de salut mental

Pit-roig Vinyals

Activista de l'associació Obertament

Les frontisses de l'armari de la salut mental han començat a cedir, i és de justícia fer tots els possibles perquè qui en surti no trobi fora un fangar d'estigma i ignorància. Heus aquí doncs uns quants consells per no espifiar-la:

1. "No et sentis així!"

Les emocions tenen la mania evolutiva de fer com si sentissin ploure davant la lògica i la versemblança. Per tant, si algú confia en tu i et fa saber que se sent així o aixà, no li diguis que no ho faci: és com dir-li a algú que està al·lucinant que deixi de fer-ho. Dir-nos "no et sentis així!" només reforça la sensació que som defectuoses i que si patim tant és per culpa nostra.

Alternatives: "Què et fa sentir així? Què puc fer perquè no t'hi sentis?"

2. "A mi també em passa!" (extended version: "Això li passa a tothom!")

Les emocions que sentim les persones amb problemes de salut mental són substancialment les mateixes que les que sent una persona sana. La qüestió és, per dir-ho així, que el sistema immunitari psíquic reacciona d'una manera tan bèstia que fa que, en molts casos, el remei sigui pitjor que la malaltia. És comprensible que es tracin paral·lelismes amb l'experiència pròpia a l'hora d'intentar entendre què li passa a algú. Ara bé, dir "a mi també em passa" comporta invisibilitzar la diferència entre l'experiència psíquica sana i la que no ho és. Si això li passés a tothom, tindríem una societat encara molt més cardada que la que ja tenim.

Alternatives: "Com és sentir-se així? Què es pot fer per evitar que t'hi sentis?"

3. "La medicació no serveix per a res". (Extra hot version: "La psicologia i la psiquiatria són invents del poder per controlar-nos")

De la mateixa manera que prendre antibiòtics davant d'una infecció vírica és inútil, però prendre'ls davant d'una infecció bacteriana et pot salvar, prendre psicofàrmacs davant

d'un problema psiquiàtric existent pot marcar la diferència i salvar vides. Cal pensar i parlar amb rigor i procurar no confondre's. Pot ser cert que a la pràctica psiquiàtrica hi hagi un problema d'hipermedicació, pot ser cert que els psicofàrmacs es receptin esbiaixadament, però això no exhaureix els casos. Ras i curt, condemnar algú perquè intenti millorar per la via de la medicina és condemnar que intenti millorar, i li dona a entendre que preferim veure-la patir abans que veure-la actuar d'una manera que contradigui els prejudicis del nostre marc mental.

Alternatives: "M'alegro que busquis ajuda! Vols que t'acompanyi al metge o a la farmàcia?"

4. "No tens cap problema, només ets neurodivergent!"

Si bé és cert que la societat pot fer moltíssimes coses per incloure l'experiència de qui té alguna particularitat psíquica, també és cert que no totes les divergències són desitjables. Per exemple, és desitjable adaptar els espais de vida perquè les persones amb hipersensibilitat acústica pateixin menys, però també que donem a les persones que pateixen autolecions o ideacions autolítiques el missatge cristal·lí que no volem que ho facin. Viure amb patiment constant és, efectivament, divergent, però no és desitjable. Abans de fer servir el terme *neurodivergent* cal assegurar-se que aquella persona s'hi sent còmoda. Altrament, podem estar-li fent entendre que fer-se mal o no fer-se'n és, a la llarga, el mateix, i que, per tant, no val la pena buscar maneres més sanes d'enfrontar-se al patiment.

Alternatives: "Com et fa sentir tenir un diagnòstic? On puc trobar-ne informació?"

5. "Soc molt TOC, jo, amb aquestes coses!"

Una manera útil de traçar la línia entre el que és fotut, però normal i el que és fotut, però perillós, és la nomenclatura psiquiàtrica. Si bé el DSM (l'enciclopèdia dels trastorns mentals) mereix crítica i revisió constants, els trastorns reconeguts per la comunitat científica

existeixen i defineixen experiències molt particulars. Per tant, si es vol entendre la peculiaritat de l'experiència d'una persona amb trastorn mental, cal parlar amb rigor i no definir experiències de l'espectre sa amb el vocabulari mèdic. Les conseqüències de fer servir les paraules a la babalà són nefastes: es dona a entendre que l'experiència patològica és suportable o fins i tot guai, tot colonitzant i minimitzant així l'excepcionalitat del patiment. Cal tenir clar que la normalitat no és unidimensional, i que ser poc comú en algun aspecte no sempre implica tenir un trastorn.

Alternatives: No t'autodiagnostiquis. Fent-ho no només t'arrisques a equivocar-te, sinó que també pots estar col·laborant a la invisibilització i estigma dels problemes mentals.

6. "Jo és que soc així, m'estàs jutjant sense conèixer-me!"

Quan no som víctimes d'una opressió concreta pot ser difícil adonar-nos que el nostre comportament pot ser estigmatitzant o feridor. Sovint sentim comentaris racistes dits amb bona intenció ("el negret de la botiga és molt simpàtic!") i hi reaccionem. Passa el mateix amb els comentaris referents a la salut mental. Si algú et fa notar que el teu comentari o actitud és erroni, no

“

Si algú et corregeix, evita posar-te a la defensiva, això només desemmascara tot un conjunt de violències normalitzades

t'està atacant a tu. Per tant, si algú et corregeix, evita posar-te a la defensiva. No se t'està dient que siguis mala persona per haver ficat la pota. Senzillament, estem desemmascarant tot un conjunt de violències normalitzades perquè, precisament, que deixin de ser normals.

Alternatives: "Em sap greu, no m'havia adonat que dir/fer això fos erroni. Com puc actuar/expressar-me millor?" ●



/ ARNAU LEDESMA



El correcte etiquetatge dels productes permet a la clientela reconèixer de seguida el peix de proximitat / ADRIANA PIMENTEL

Recuperar la memòria del peix

El sector pesquer de proximitat promou iniciatives per reinventar-se i donar a conèixer el producte amb noves formes de distribució i consum

Laura Masó

El sector pesquer dels Països Catalans podria desaparèixer en els pròxims deu anys. És la cantarella que s'escolta arreu dels ports i a l'interior dels vaixells. A la falta de relleu generacional i les polítiques europees restrictives per fer front a la sobreexplotació de la mar en els últims anys com a dificultats endèmiques s'hi afegeix ara l'increment del preu del gasoil, després que la Unió Europea anunciés la supressió de les ajudes per a combustibles al sector de la pesca aquest mes de març.

“Fins que no canviem la imatge de víctimes no millorarà la nostra situació”, afirma el president de la Confraria de Roses, Toni Abad, qui també és president de la Federació

Nacional Catalana de Confraries de Pescadors. I és que malgrat ser un col·lectiu que s'ha d'enfrontar a una bona colla de reptes, encara li queda energia per organitzar-se i iniciar projectes per donar a conèixer el món de la pesca a la població i, sobretot, a la consumidora potencial. Es tracta de diferents iniciatives que tenen l'objectiu de tornar a fer valdre la feina del pescador, la importància nutricional del peix i els factors diferencials que distingeixen el model pesquer dels Països Catalans del gran sector multinacional.

La cultura i el comerç del peix

Només a Catalunya es desembarquen 200 espècies diferents de peix en un any, segons dades de la Direcció General de Pesca i Afers Marítims de

la Generalitat de Catalunya. “Som un dels territoris amb major consum, però si preguntem a qualsevol consumidor quantes espècies consumeix habitualment, dubto que arribés als dits de les dues mans”, explica Sergi Tudela, qui n'és el seu director. “És una llàstima perquè tenim espècies que són bones. Tanmateix, com que no les coneixem o no sabem cuinar-les, no les comprem”. Segons Tudela, “a través de la millora en la gestió, la comercialització i la formació del consumidor hi ha molt de marge per augmentar la quota de la flota catalana en el mercat de peix” i assegurar la seva pervivència, apunta.

Gran part de les iniciatives aparegudes darrerament van molt lligades a la divulgació de les espècies au- ➤

» tòctones. Les visites a les llotges, per exemple, han estat pràctiques d'èxit a molts municipis pesquers, així com les aules gastronòmiques o la formació de personal per a peixateries. És el cas de l'Espai del Peix de Palamós (el Baix Empordà), on s'organitzen tallers de cuina marinera i demostracions culinàries, sempre amb espècies poc cotitzades, però molt valorades, i amb la presència d'una pescadora-cuiner. Al municipi de Roses (l'Alt Empordà) també s'ha creat una aula gastronòmica en un local cedit per la Confraria de Pescadors, on s'ofereix formació relacionada amb el món de la pesca.

Iniciatives innovadores de famílies de pescadores

El projecte La Platjeta dedica molts esforços a donar a conèixer el peix i marisc que es pesca des del barri de la Barceloneta. Cal destacar que les poc més de vint barques que en l'actualitat pesquen des de Barcelona són gairebé l'única resistència del sector primari a la capital catalana. Cristina Caparrós, filla d'una família pescadora de moltes generacions, explica que "la intenció de La Platjeta és fer arribar la cultura del peix i posar-ho a les consumidores el més fàcil possible: que estigui net, envasat al buit amb bosses biodegradables, que t'arribi a casa o que el puguis demanar a partir de la cooperativa de consum". Afegeix que "per mitjà d'una plataforma en línia i de missatges de mòbil arribem a la població. Assegurem un preu just pel pescador i una forma de pescar no abusiva que garanteix la continuïtat del producte".

A La Platjeta, no només utilitzen les noves tecnologies i tenen en compte l'impacte ambiental, sinó que des de l'associació Cap a mar, de la qual formen part, pretenen recuperar la cultura marinera de la Barceloneta i donar a conèixer els seus valors. Per això, organitzen visites guiades als molls, on les assistents poden veure com es descarrega el peix i com es ven i es distribueix a través de la subhasta a la llotja. A més, també ofereixen l'opció de convertir-se en pescadores per un dia o la possibilitat de fer tallers gastronòmics.

També partint d'una família de pescadores, en aquest cas de Palamós, el gener de 2021 es constitueix la cooperativa Un mar de dones, amb la intenció de diversificar l'economia del sector. La idea es basa en tres objectius: difondre l'ofici, donar visibilitat a la dona dins el món pesquer i conscienciar de la problemàtica dels plàstics al Mediterrani. Segons explica Teresa Ferrés, una de les germanes i funda-

dora de la cooperativa: "proposem activitats vinculades a la pesca, però és el pescador qui les conta". De moment, ja han engegat la campanya gastronòmica "Enxarxa't a la vida", en col·laboració amb restaurants de la Costa Brava per fomentar activitats de recollida de residus. Promouen una xarxa d'allotjaments de turisme pesquer i també han posat el primer producte al mercat, el fumet "La mar de dones".

De cara al any vinent, es plantegen més projectes. "Volem fer una jornada d'emprenedoria vinculada a l'economia blava amb projectes liderats per dones i estem organitzant una sortida

de *plogging* -recollida de residus mentre es fa esport- a diferents punts del litoral, juntament amb algun aliat que ho faci al fons marí. I crear algun producte més", afegeix Ferrés, qui explica que els agradaria recuperar el BCN Plogging Congress, que el 2021 va ser anul·lat per la pandèmia.

El paper dels GALP

L'aparició dels Grups d'Acció Local Pesquers (GALP) ha estat una peça fonamental a l'hora de coordinar els diferents agents que inter-

venen en el que s'ha conegut com a "economia blava". A banda de treballar per una pesca sostenible i fomentar els productes del mar, actuen com a

Visita guiada al moll dels pescadors de Barcelona, el juny de 2019 / DAVID TARRASON



Curs de cuina de peix de proximitat, on s'ensenya a elaborar cananes amb fideus a l'estil dels pescadors de la Barceloneta / CAP A MAR



Al municipi de Roses també s'ha creat una aula gastronòmica en un local cedit per la Confraria de Pescadors on s'ofereix formació

vertebradors del territori, fent que treballin conjuntament confraries, administracions públiques, empreses privades i centres d'investigació, tal com explica Francesc Galí, gerent del GALP de la Costa Brava. "Més enllà del fet que un pescador vulgui canviar una xarxa, el GALP té en compte què necessita el territori al voltant del tema marí i pesquer", afegeix, fent referència a on es decideix invertir els diners procedents dels Fons Estructurals Europeus que se subministren als GALP. Fins ara, n'existeixen dos, un a les Terres de l'Ebre i l'altre a la Costa Brava. Amb l'assignació de nous fons Europeus es planteja crear el de la Costa Central de Catalunya i el de Tarragona.

El programa divulgatiu sobre el món de la pesca *La mar de bé* -emès per TV3- o el "Manual de supervivència per anar a la peixateria" són només dos exemples de les múltiples iniciatives creades des del GALP Costa Brava per donar visibilitat al sector pesquer, i que han tingut la gastronomia i la cuina com a nexa principal.

Divulgació i consum de peix a l'escola

L'àmbit educatiu és un altre eix en el qual es dirigeixen els esforços del





món pesquer per connectar el sector productiu amb les consumidoros potencials. Per una banda, hi ha aquells projectes que ho fan a través de la cultura i de la vida quotidiana de les pescadores, com les xerrades que algunes comparteixen organitzades per Un mar de dones o els vídeos documentals “Camins de pesca”, realitzats des de la Càtedra Terra Ciutadana de la Universitat de València.

Tanmateix, per l'altra banda, es vol incidir en el consum de peix a les escoles. És el que fa Mendoza Colectividades, una em-

presa especialitzada en l'alimentació als centres educatius, a diversos menjadors de la zona d'Alacant. Segons Belen Folch, responsable comercial i coordinadora dels centres, “el peix no agrada a la xicalla i n'hi ha poca cultura alimentària, perquè des de les famílies no s'educa en menjar peix”. Per això, treballen amb productes de la mar per fer sopa o peixos sense espina, com la mussola, que aporten sabor i nutrients al menjar. “Els arrossos tradicionals o la fideuà feta amb aquest brou de peix no no-

més tenen més sabor, sinó més substàncies nutritives per a la xicalla”. Aquesta iniciativa no només incideix en el consum de peix en la població infantil sinó que compra segons l'oferta disponible al mercat de proximitat i n'actua de reguladora. “Com que la subhasta és a la baixa, abans que baixi molt, tant per la morralla com per a la mussola, la comprem nosaltres, així sempre ho regulem tot. Nosaltres paguem un preu econòmic i ells no estan forçats a vendre per davall del preu de cost”, constata Folch.

Una marca de qualitat pesquera
De tot el peix que es menja a Catalunya, només el 20 % procedeix de les nostres costes. Aquest fet, se-

gons el president de les confraries catalanes, Toni Abad, ha de canviar. “L'input final que hem de fer arribar al consumidor és que quan vagi a la botiga i vegi l'etiqueta no s'hagi de preocupar per reconèixer si és o no és peix de la costa” i afirma que des de la pandèmia hi ha més consciència de comprar peix de proximitat, també dins del sector de la restauració.

La traçabilitat del que es pesca és obligada pel Ministeri d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, però no ho és identificar amb un distintiu la procedència territorial, l'hora de captura i l'hora d'arribada a la llotja. Per això es va crear la marca Peix Nostrum a l'illa d'Eivissa, l'any 2008. Les pescadores professionals, segons explica Pere Valera, responsable de la comercialització de Peix Nostrum, van presentar la marca que a partir d'aquell moment identificava tots els productes pescats i comercialitzats per la flota artesanal de les dues confraries de pesca de l'illa. “Garanteix que els seus exemplars han estat capturats per una embarcació de la flota pesquera professional de l'illa d'Eivissa i que no han transcorregut més de quatre hores des de la captura fins a l'arribada a la llotja i també que ha estat manipulat, refrigerat i protegit de manera correcta, amb la màxima higiene, i que ha estat pescat de manera artesanal, selectiva i respectant el medi ambient, tal com estableix el nostre *Reglament de bon ús de la marca*, que acaten tots els pescadors i compradors que la comercialitzen” afegeix Valera.

“Hui he menjat peix del meu poble”, el lema utilitzat en un dels projectes de menjador de Mendoza Colectividades és el que el sector pesquer busca i totes les iniciatives anteriors demostren. Un reconeixement del món de la pesca que es traslladi en un augment del consum de peix, fruit de la seva descoberta. Amb paraules d'Abad, “hem de donar més identitat al peix del nostre territori”. Conèixer el món del peix per valorar-lo i redescobrir-lo. ●

Des de Cap a Mar s'ofereix l'opció de convertir-se en pescadores per un dia o la possibilitat de fer tallers gastronòmics

Per Sant Jordi, sembra amb nosaltres

www.sembrallibres.com

SEMRA LLIBRES

som cooperativa

Comparteix vehicle elèctric i ajuda a buidar Barcelona de cotxes!

RECUPEREM L'ESPAI PÚBLIC

Descobreix com fer-ho a sommobilitat.coop/buidem-barcelona-de-cotxes

Una iniciativa de Som Mobilitat i de la Fundació Mobilitat Sostenible i Segura

DEIXA'T MIRAR ANUNCIA'T A LA DIRECTA!

150.000 visites úniques mensuals al web
Més de **3.500 subscriptores**
publicitat@directa.cat



L'aposta d'Erdogan per les armes

La indústria de guerra s'ha convertit en un dels principals puntals del règim d'Ankara, que amb l'esclat de la guerra a Ucraïna veu perillar la seva posició a mig camí entre Rússia i l'OTAN

Xavier Palacios Mengod
Nicosia (Xipre)

En la guerra a Ucraïna s'han vist també els efectes dels ara famosos drons turcs Bayraktar TB2, que el govern de Volodímir Zelenski va comprar a Turquia. Mentre Ankara busca projectar la seva influència armamentística en àmbit internacional, aquests drons han tornat a demostrar la seva efectivitat en batalla contra els blindats russos. En el passat ja havien destacat per les seves destrosses a Síria, Líbia o l'Alt Karabakh.

Aquest model de dron és la punta de llança d'una indústria militar multimilionària a Turquia, totalment sota control del president Recep Tayyip Erdogan i que té una funció política elemental pel govern d'Ankara, tant en l'àmbit nacional com en política exterior.

El desenvolupament d'aquesta indústria és un element cabdal en el discurs polític del govern turc, per al qual la menor dependència militar de Turquia dels seus aliats històrics occidentals de l'OTAN és imprescindible per establir-se com un poder regional i global.

La Nova Turquia i l'Objectiu 2023

El desenvolupament d'una indústria militar turca autònoma forma part del que es coneix com la "Nova Turquia" (*Yeni Türkiye*), un concepte fonamental de la narrativa oficial del seu govern. Aquesta idea presenta Erdogan i el seu partit, l'AKP, com els actors essencials que han portat Turquia a alts nivells de desenvolupament econòmic i social durant els últims vint anys, fent d'aquest país una potència regional i mundial.

La idea de la "Nova Turquia" es contraposa als anys anteriors a l'arribada al poder de l'AKP l'any 2002, descrits per l'actual executiu com anys d'inestabilitat política i subdesenvolupament.

Les directrius per assolir el nou paradigma es van establir entre 2010 i 2011, quan Erdogan i l'AKP van donar a conèixer la "Visió 2023". Aquest do-

cument polític plantejava objectius econòmics i socials que havien de portar Turquia a altes quotes de desenvolupament el 2023. Aquest és un any de gran càrrega emocional per al país, ja que se celebra el centenari de la creació de la República, íntimament lligada a la figura del fundador, Mustafa Kemal Atatürk.

Dins d'aquesta visió, l'establiment d'una indústria militar del tot autònoma ja es va ressaltar com un element essencial. Des d'aleshores, el president turc l'ha posat en la primera línia de la seva lluita política. El 2015, en plena campanya electoral, Erdogan va proclamar que la seva meta era "alliberar completament la indústria de defensa de la dependència estrangera el 2023", i va afegir que

La meta del president turc és "alliberar completament la indústria de defensa de la dependència estrangera el 2023"

Projectes com el tanc Altay, l'helicòpter Atak o el dron Bayraktar són armes que protegeixen les fronteres turques



Erdogan
signa un dron
Bayraktar TB2,
punta de llança
de la indústria
armamentística
turca
/ PRESIDÈNCIA
DE TURQUIA

“una nació sense la seva pròpia indústria no pot lluitar per la causa del seu alliberament”.

Aquesta política també té un gran paper emocional entre l'electorat turc. Projectes com el tanc Altay, l'helicòpter Atak o el dron Bayraktar son armes que protegeixen les fronteres de Turquia i que asseguren victòries militars per les seves forces armades, ara presents a diferents escenaris bèl·lics a la regió.

Separació d'Occident

A més del rèdit polític que el desenvolupament de la indústria militar ha donat a Erdogan a escala nacional i electoral, aquesta indústria també ha reforçat una política exterior cada vegada més autònoma respecte dels interessos occidentals, i connectada amb elements del passat imperial otomà.

L'esclat de la Primavera Àrab el 2011 va presentar-se com una oportunitat per expandir els interessos polítics i econòmics d'Ankara. Aquesta política apel·la al llegat de l'imperi otomà i es va veure reforçada amb el desplegament de tropes turques a diversos països amb conflictes armats oberts.

Expansió militar regional

Avui, Turquia té presència militar a Líbia, Síria, l'Iraq, l'Azerbaidjan i Somàlia, i bases militars a Qatar, Somàlia i Xipre (en aquest darrer cas des d'abans de l'arribada al poder de l'AKP). També manté destacaments militars en missions internacionals a l'Afganistan, Kosovo i Bòsnia i Hercegovina.

Aquesta expansió en diferents escenaris regionals ha provocat també una major confrontació entre Turquia i altres actors poderosos del Mediterrani Oriental: ha tibet i enemistat Ankara amb poders regionals com Egipte, l'Aràbia Saudita, els Emirats Àrabs Units o l'Iran. Uns veient-lo com un enemic històric, en el cas de l'Iran, i d'altres com una amenaça per al lideratge sunnita a la regió.

La indústria militar ha reforçat el desenvolupament d'una política exterior cada vegada més autònoma

Turquia té presència militar a Líbia, Síria, l'Iraq, l'Azerbaidjan i Somàlia, i bases militars a Qatar, Somàlia i Xipre

A la vegada, l'anhel d'una agenda exterior pròpia i l'ambició d'obtenir una major autonomia militar l'ha enfrontada amb aliats històrics de l'OTAN, de la qual Turquia forma part des de 1952.

Mentre el desenvolupament d'una indústria militar pròpia es presenta com a solució a la dependència del país respecte d'Occident, la política exterior turca d'aquests anys ha derivat també en greus sancions que afecten directament el creixement de la indústria d'armament.

Per exemple, l'operació militar turca de 2019 al nord de Síria va provocar la paralització de la cooperació militar entre Alemanya i altres països de la Unió Europea amb Turquia. En el cas d'Alemanya, aquesta cooperació és indispensable pel desenvolupament del tanc turc Altay.

Turquia ha patit sancions notables dels Estats Units. Després que Ankara tanqués un acord amb Rússia per adquirir els seus míssils S-400 l'any 2017, Washington va acabar sancionant la indústria militar turca tres anys després. Aquestes sancions bloquegen l'exportació de tecnologia militar i paralitzen de nou projectes militars multimilionaris que el país tenia entre mans.

“Des de l'intent de cop d'estat de juliol de 2016, Erdogan ha orquestrat una purga massiva contra el grup religiós Gülen (un antic aliat), i això està portant a una fuga de cervells”, a “l'augment del nepotisme i d'un clima de por”, explicava ja l'any 2020 l'analista turc Ferhat Gurini en un article pel centre d'estudis internacionals per la pau Carnegie Endowment. Segons Gurini, aquesta fuga de talents de Turquia podria suposar també una barrera important pel desenvolupament continu de la seva indústria militar.

Erdogan explota el sector armamentístic per erigir-se en el polític més poderós de Turquia el 2023, intentant fer ombra a la figura d'Atatürk. A la vegada, la separació de Turquia de l'esfera política occidental i el seu reforçament militar nacional han augmentat la impredecibilitat de Turquia i Erdogan, que resten a una zona grisa i que canvia ràpidament.

El cas d'Ucraïna demostra també com la indústria militar turca afecta la posició de l'Estat en l'àmbit internacional. Malgrat haver condemnat la invasió russa, la interdependència amb Moscou, sobretot en àmbit econòmic, ha limitat les accions turques a l'hora d'unir-se a les sancions liderades per Washington i Brussel·les. Més influent encara és el rol que juguen els drons venuts per Turquia a Ucraïna, un element que podria afectar la posició d'Ankara en el conflicte. Segons Marc Pierini, membre del centre Carnegie, l'efectivitat dels drons turcs contra les tropes russes podria provocar també tensions i represàlies per part de Vladímir Putin contra Turquia, amenaçant encara més la ja fràgil economia turca. ●

LA POLÍTICA ESPANYOLA DE FETS CONSUMATS AL SÀHARA

La manca de voluntat política prèvia de Madrid per buscar una solució a la qüestió del Sàhara Occidental ha afavorit els interessos del Marroc i el seu control de facto del territori

L'anàlisi de Pamela Urrutia Arestizábal,
investigadora de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB

La sobtada decisió del govern espanyol sobre el Sàhara Occidental ha despertat incompresibles dubtes i especulacions. Del que no hi ha dubtes és que es tracta d'un gir històric de la posició espanyola que -com recull la carta de Pedro Sánchez a Mohamed VI-, passa a reconèixer la proposta d'autonomia del Marroc com l'opció "més seriosa, creïble, i realista" per abordar el contenciós del Sàhara Occidental. Una opció que exclou la independència com a via per canalitzar les aspiracions d'autodeterminació sahrauís. Formalment, el canvi és significatiu, encara que l'alineament implícit amb els interessos de Rabat ve de més lluny. La manca de voluntat política per part d'Espanya i altres actors internacionals per pressionar en per una solució a la qüestió del Sàhara també ha afavorit, a la pràctica, el control del territori per part del Marroc i de la seva política de fets consumats. Això, malgrat la responsabilitat històrica d'Espanya al dossier del Sàhara Occidental com a potència administradora d'un territori pendent de descolonitzar i ocupar il·legalment pel Marroc, segons el dret internacional.

En quin context s'inscriu la decisió espanyola? El procés negociador al voltant del Sàhara Occidental ha esdevingut un cas paradigmàtic de procés bloqueig, caracteritzat per l'asimetria de les parts, la influència de rivalitats regionals, el suport d'actors internacionals cabdals -els EUA i l'Estat francès- a Rabat, que ha suposat una progressiva prevalença de les tesis marroquines, i una intervenció de l'ONU amb moltes limitacions davant d'un

**El Front Polisario
emfasitza que
l'Estat espanyol
s'ha invalidat com
a actor mediador
en el conflicte**

conflicte que sovint es descriu com "intractable". Després d'anys de paràlisi, l'últim intent de negociacions es va produir el 2018 i 2019, quan es van celebrar dues rondes de contactes entre el Marroc i el Front Polisario amb participació d'Algèria i Mauritània com a observadors. El procés, però, va quedar paralitzat després de la dimissió del llavors enviat especial de l'ONU. Aquest estancament crònic de la via diplomàtica es troba en el rerefons de la ruptura de l'alto el foc decretada pel Front Polisario a finals de l'any 2020. En un context de desgast i frustració, l'organització ha apostat per la via armada en un intent per alterar l'estatu quo. El Marroc ha mantingut la seva estratègia de silenciar el conflicte i, en paral·lel, ha redoblat les pressions per aconseguir suport al seu pla d'autonomia. Sobretot, després que Donald Trump reconegués les seves reivindicacions sobre el Sàhara Occidental el 2020 a canvi de la normalització de relacions amb Israel -una mesura que no ha estat revertida pel govern de Joe Biden.

En finalitzar el 2021, el nomenament d'un nou enviat personal del secretari

general de l'ONU va encoratjar tímidament expectatives sobre la reactivació de la via negociada. L'arribada del diplomàtic Staffan de Mistura, amb experiència a l'Iraq, Síria i l'Afganistan, va anar de bracet d'una nova resolució del Consell de Seguretat, que va instar la represa d'un diàleg "sense condicionaments i de bona fe" per assolir una "solució política realista, practicable, duradora i mútuament acceptable". Diverses anàlisis van alertar llavors sobre els riscos d'ignorar el conflicte, la importància que actors externs donessin suport als esforços de mediació de l'ONU i la necessitat que actors clau desistissin de la seva cobertura diplomàtica a Rabat per afavorir una nova aproximació. Des de llavors, però, la balança s'ha inclinat encara més a favor del Marroc. Després de tancar la disputa diplomàtica amb Alemanya, que també va passar pel reconeixement al valor de la seva proposta d'autonomia, Rabat ha rebut un suport encara més contundent d'Espanya a canvi de tancar la crisi del 2021 vinculada a l'ingrés en un centre hospitalari espanyol del líder del Front Polisario contagiats per la covid-19. Una crisi en què Rabat va instrumentalitzar de nou el control migratori i que també va posar en evidència la política espanyola i europea d'externalització i militarització de fronteres. Davant la decisió espanyola, el Front Polisario ha emfasitzat que l'Estat espanyol s'ha invalidat com a actor mediador. La nova correlació de forces quedarà en evidència en la discussió sobre el Sàhara Occidental en el si de l'ONU, prevista per aquest abril. ●

En comú, fem camí
Fes-te'n sòcia per 50€ a l'any

LA REPARTIDORA
Llibreria associativa · Espai Editorial · Pensament crític

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8, Benimaclet (València) larepartidora.org

Collectiu Ronda
Defensem tots els teus drets
www.cronda.coop
T. 932682199

Salut laboral per a persones i organitzacions.

Única cooperativa acreditada com a Servei de Prevenció Aliè.

SePrA sepra.coop

Cures Innovació Comunitat



/ FERRAN COVES

‘Policitat’ encoberta

Sèries audiovisuals de consum massiu s’esforcen a oferir un relat amable de les forces policials, que sovint justifica abusos i mala praxi

Paula Quílez Relaño

Fls éssers humans vivim a la realitat que les nostres narratives creen i una de les principals narradores del món és la televisió. Així, sovint s’atribueix a la realitat el que veiem en la pantalla, projectant i reproduint el que ens explica. Seguint aquest principi, moltes cadenes i plataformes digitals, sobretot les que se centren en l’entreteniment, han apostat amb força per productes protagonitzats per cossos policials i forces de l’ordre. Gairebé sempre ofereixen una imatge de l’activitat policial edulcorada amb la intenció d’influir en l’agenda i l’opinió pública: una operació publicitària que té la intenció d’enfortir la idea que tot el mal que puguin infligir les forces de seguretat està justificat per tal d’aconseguir un bé comú superior. És el que des de l’entorn de la crítica audiovisual estatunidenca s’ha anomenat *copaganda*, fent un joc de paraules entre *propaganda* i el terme anglès *cop* (policia).

Una part de la ciutadania acostuma a no tenir contacte directe amb la policia de manera regular, així que, sovint, la seva percepció es forma a través de la imatge que veu als mitjans de comunicació, sobretot a les sèries de polícies, tal com apunten els teòrics George Gerbner i Larry Gross en la seva teoria del cultiu. Tanmateix, la realitat que es formula amb l’estratègia de la *copaganda* no es correspon gens amb la que experimenten

cada dia molts sectors de la població en el seu tracte amb la policia, sobretot les comunitats de persones migrades, les discriminades pel seu perfil ètnic o les més mobilitzades políticament.

Valors i missatges dels ‘cop shows’

Les sèries de televisió produïdes als EUA amb protagonisme policial transmeten una imatge on les forces de l’ordre són, per norma, fiables i dignes de confiança. Se’ns planteja la policia com a l’únic element que s’interposa entre la dicotomia de *nosaltres* -la ciutadania exemplar, que compleix amb les lleis- i *ells*, els criminals, que viuen per danyar-nos.

Però el que aquestes sèries obliden sistemàticament retratar són els problemes que poden existir amb les forces d’ordre i dins d’elles: la brutalitat policial, els abusos d’autoritat, la desigualtat sistèmica o els prejudicis, entre d’altres.

L’estudi de Kathleen Donovan, “The Role of Entertainment Media in Perceptions of Police Use of Force” (“El paper dels mitjans d’entreteniment en la percepció de l’ús de la força policial”), de l’any 2015, mostra que les televidents dels programes de crims són significativament més susceptibles de creure »



» que la policia és efectiva, que només utilitza la força quan és necessari, i que si hi ha alguna irregularitat, es justifica per la consecució d'un resultat desitjat.

Els audiovisuals ens situen generalment en escenaris on el crim és hegemònic, fet que contribueix a fer que l'audiència se senti insegura. Un cop això s'ha aconseguit, la por farà més probable que entengui la violència policial que veu i, en normalitzar-la a la televisió, la normalitzarà també en la vida real. Si la ciutadania percep que la policia és la superheroïna que la protegeix de la delinqüència, tendirà a ser més permissiva amb les transgressions que cometi per protegir el que li transmet seguretat.

A més, les produccions televisives de gran consum tendeixen a presentar una realitat sense matisos. Qui delinqueix és, per definició, dolent. Això amaga molts tipus de delictes, els motius per delinquir o les conseqüències de fer-ho, i ens planteja una sola veritat: tot criminal és dolent. No es pot rehabilitar algú que és dolent per naturalesa, i qui és dolent mereix tot el que l'hi pugui passar.

Una altra de les estratègies recurrents del serial policíac és mostrar-nos la tensió i el perill sota els quals viuen les forces d'ordre, retratant-ho sovint com la professió més perillosa. Reutilitza aquest context com una causa justificadora de males praxis policials i donen a entendre que a vegades són l'única manera en què poden ser realment efectius i protegir-se elles mateixes i a nosaltres.

Però algunes estadístiques ho contradiuen. Segons les dades de l'Enciclopèdia de Salut i Seguretat al Treball del 2012 de l'Organització Internacional del Treball (OIT), ser policia no apareix en la llista de les feines més perilloses, on sí que figura la jardineria, el transport sanitari o la fontaneria.

Les sèries policíiques obliden retratar aspectes com la brutalitat policial, els abusos d'autoritat, la desigualtat sistèmica o els prejudicis, entre d'altres

Aaron Rahsaan Thomas, productor audiovisual i professor adjunt de la Universitat del Sud de Califòrnia, afirma que els últims seixanta anys hem estat veient sèries policials on els “bons homes blancs de la llei” derroten els dolents, que acostumen a ser gent pobre i negra. Veure constantment policies abusant del seu poder a la televisió fa que ens hi acostumem, que ho veiem com quelcom normal i acceptable. A més, amb una narrativa que reforça estereotips racistes i classistes, com afirma un estudi de l'organització Color of Change.

‘Blue Bloods’, model paradigmàtic

Un exemple de sèries de policies del model clàssic estatunidenc és *Blue Bloods*, un producte de la cadena CBS, estrenat l'any 2010 i que enfila la seva dotzena temporada. Retrata una nissaga familiar on tots els seus homes formen part del cos policial. Cal destacar-la perquè compta amb una mitjana de 13 milions de televidents per cada nou capítol, sense comptar reposicions, la visualització en línia o les connexions en plataformes audiovisuals (a l'Estat espanyol està disponible a Movistar Plus). Se la pot considerar una de les puntes de llança de la *copaganda* a escala mundial.

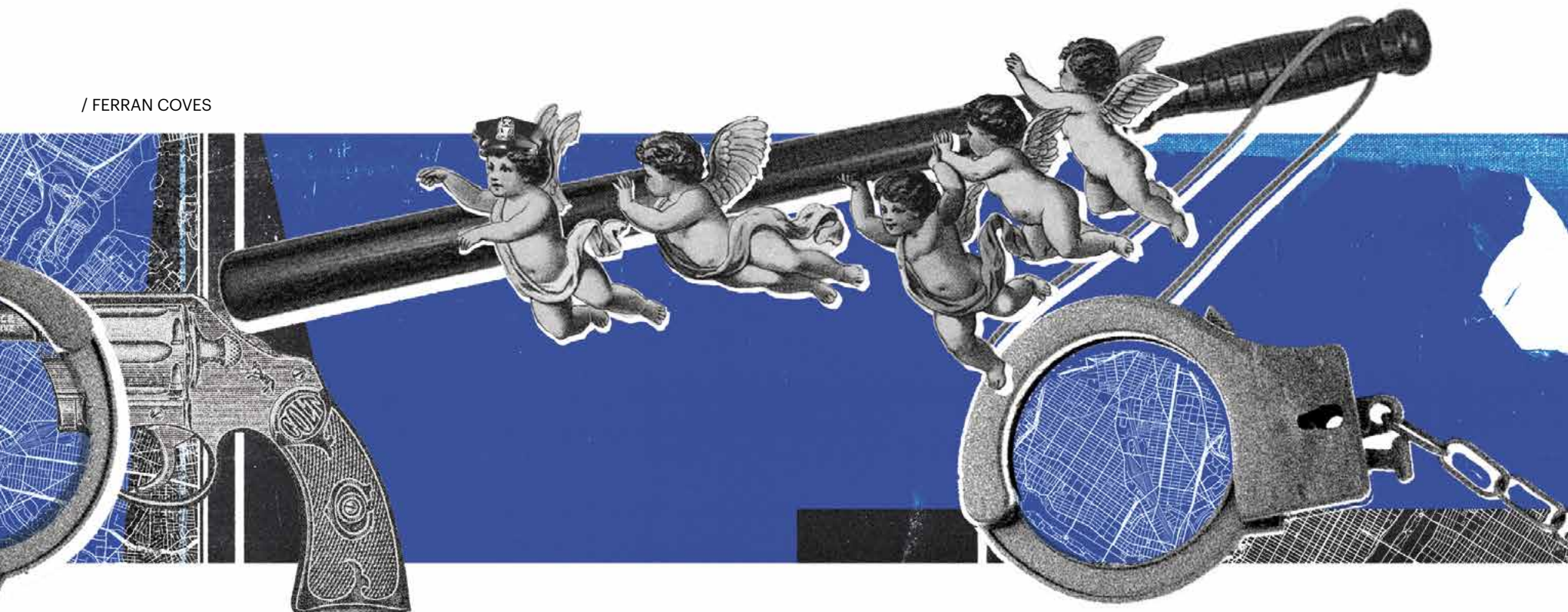
La seva narrativa és molt clara: la policia té sempre la raó i mai s'equivoca, i és la solució a tots els problemes socials. Són ells contra el món, són ells qui mantenen a ratlla el crim, amb els mètodes que siguin necessaris. Utilitzant aquest argument, la sèrie justifica la brutalitat i els abusos policials, acusant qui els denuncia d'exagerar, o de gent que busca obtenir diners amb una indemnització no merescuda, o agitadores que utilitzen fabulacions per expandir la seva pròpia agenda política. I quan aquestes etiquetes no són aplicables, simplement s'infereix que la víctima policial “s'ho mereixia”.

‘Castle’ o el que amaga el carisma

Una estratègia més subtil es planteja a *Castle* (produïda per la cadena ABC, amb nou temporades entre 2009 i 2016), una sèrie de policies amb drama i molt misteri. Té moments còmics i de caràcter romàntic, tot i que aquests últims es reserven per les vides privades dels protagonistes, sobretot Richard Castle, el personatge principal, que no és policia, però acompanya una unitat d'agents.

A la sèrie veiem un cas de corrupció policial enorme: descobrim que el comissari era membre d'un grup de policies que segrestaven persones vinculades a la màfia i exigien rescats a les seves famílies, una trama que va costar la vida d'un agent

/ FERRAN COVES



íntegre i d'una important fiscal com a danys col·laterals. Els policies corruptes, inclòs un comissari, van amagar-ho tot per evitar les possibles conseqüències. El personatge acaba morint en acte de servei, i els protagonistes, que ho saben, decideixen amagar-ho tot, i se l'enterra amb els honors d'un heroi.

No és l'únic cas d'abús. En un episodi on segresten la seva filla, el protagonista tortura un sospitós per arrancar-li informació, i els seus companys policies no només no l'aturen, sinó que vigilen la porta de la sala perquè ningú pugui interrompre'l.

És més, quan algú defensa les normes i els procediments, automàticament es converteix en enemic dels protagonistes. Per exemple, una comissària que apareix a la sèrie, a qui tothom evita perquè és molt estricta en el compliment dels protocols i no permet que la resta d'agents interpretin les lleis com més els convingui.

La producció també s'esforça molt a mostrar-nos el perill que comporta ser policia: durant el transcurs de la sèrie, hi ha agents, tant en papers principals com secundaris, que són sovint segrestats, torturats, perseguits i fins i tot assassinats. Així, un possible abús policial queda justificat per la necessitat de protegir-se.

A banda de tot això, Castle utilitza els seus contactes i influències d'home ric per assetjar la protagonista femenina i intentar satisfer el seu interès romàntic al principi del serial.

No et refiïs de ningú: 'Mentes Criminales'

Mentes criminales (*Criminal Minds*, amb quinze temporades entre 2005 i 2020 a la CBS) és un drama policial que trasllada la idea del perill constant a un nivell superior. Normalment, les sèries policials s'ambienten en llocs on el crim és constant, i sovint mortal, però aquesta se centra només en assassins en sèrie, les actuacions dels quals, com més retorçades, brutals i sanguinàries siguin, millor. Si aquest tipus de sèries solen presentar les persones que cometen un crim com inevitablement dolentes, aquí es va un pas més enllà: per norma, són gent sàdica i retorçada, monstres sense salvació que necessiten ser eliminats de les nostres societats.

Una cosa que diferencia els protagonistes de *Mentes Criminales* dels d'altres sèries és que aquí s'utilitza la perfilació criminal per identificar i atrapar criminals, dotant les investigacions d'una capa d'incontestabilitat científica per justificar les seves accions. Però aquesta metodologia que classifica la criminalitat segons els seus patrons conductuals ha estat àmpliament qüestionada des de la psicologia. Des de l'àmbit, s'acusa la perfilació de no tenir fonaments científics ni evidències reals en les quals sustentar-se, i acostuma a basar-se en les opinions i els prejudicis dels perfiladors. Per tant, no són ni vàlids ni confiàbles, i basar una investigació criminal en ells pot ser molt perillós.

Ser policia no apareix en la llista de les feines més perilloses de l'OIT, on sí que figura la jardineria, el transport sanitari o la fontaneria

L'objectiu d'aquesta estratègia narrativa és forjar un públic atemorit, convençut que els assassins en sèrie són habituals i no se'ls pot distingir de la resta de persones. I un públic així estarà més que disposat a justificar qualsevol comportament judicial per tal que se'l continuï protegint.

'Brooklyn Nine-Nine', una nova visió

Una sèrie de policies que també recorre a estratègies de la *copa-ganda* és *Brooklyn Nine-nine* (cinc temporades a la cadena Fox entre 2013 i 2018, i tres més a l'NBC, entre 2019 i 2021). Amb un enfocament innovador i divertit, la sèrie s'allunya dels estereotips del seu gènere, amb personatges amb diversitat ètnica, de gènere i d'orientació sexual. No hi trobem el clàssic policia dur amb un passat sòrdid que combat el crim com a venjança, sinó un equip que es pren la tasca policial com una feina més, que té les mateixes dificultats del dia a dia que el conjunt de l'audiència i que enfoca temes espinosos com el racisme, l'assetjament sexual o el laboral. Tot això humanitza la policia, la fa propera i comprensible.

Tanmateix, si bé s'aborden temes polèmics, en general, es resolen amb una aposta pels petits canvis individuals en comptes d'una reforma real que sigui realment útil per a la ciutadania. Això trasllada a l'audiència la idea que no és necessari involucrar-se en els problemes que pugui tenir la policia; dins del cos hi ha individus bons que a poc a poc els arreglaran. És una crida a la desmobilització ciutadana, que juga amb la idea que cal tenir paciència.

Però la paraula *paciència* pot ser una trampa, per a qui necessita ajuda urgent. Com diu l'historiador Ibram X. Kendi, "la paciència és una paraula desagradable per a qui té la injustícia agenollada al coll". ●

malal·letra

Política d'un esternut

El relat d' Albert Postils

Aquell joc no estava fet per a algú com Martina Silova. Segurament, per això va escriure el seu nom a la llista de participants a contracor, amb un llapis abandonat a la sort del seu pols eclèctic. Segurament, per això tampoc no va dir res a la seva família. El mal ja estava fet.

A Novossibirsk se celebrava cada any una competició absurda que, com totes les coses absurdes, es justificava en el fet que era una tradició. Absurda perquè consistia en el següent: dos homes, asseguts cara a cara en una taula, amb la mirada fixa en la de l'altre i l'objectiu de resistir més temps amb el rostre impertorbable. Absurda, també, perquè només hi participaven homes.

L'únic requisit indispensable per prendre part d'aquesta trivialitat era ser major d'edat. Martina Silova en complia 18 una setmana abans del tret de sortida. Però això no va impedir que el jutge de la competició, en veure el nom d'aquella jove de cabells rebels que sempre apartava la mirada quan ensopiegava amb la d'un estrany, reomplís de forma precipitada el seu got de vodka. El va buidar d'un glop. Va tornar a mirar la llista i, de forma inexplicable, el nom no va desaparèixer

com el beuratge.

El dia del gran joc,
van asseure a les
graderies i els

les dones es
modestes
homes es

van distribuir per les taules. Per parelles. A Martina Silova, amb dues trenes daurades descansant sobre les seves espatlles i els llavis mossegats, li va tocar amb un home de dimensions gegantesques. Abans del duel, va aixecar el braç amb poca convicció per saludar a la seva família, amb cara de pomes agres i condemnada des d'aleshores a l'escarni públic a Novossibirsk.

I de seguida van arribar les mirades. L'homenot va esclatar a riure davant les pupil·les innocents de Martina Silova. La mateixa sort van córrer els següents contrincants, mentre el públic s'engrescava cada vegada més amb aquella adolescent a qui se li encenien les galtes després de cada ovació victoriosa. Mentre els vençuts, col·locats en fila en un racó apartat de la graderia, renegaven de la seva participació davant el jutge, entregat des de feia estona als capricis del vodka.

A les portes de la gran final, Martina Silova va començar a pensar que aquell joc sí que estava fet per a algú com ella. Va acostar la cadira a la taula, va mirar de dissimular la lleugera tremolor de cames i va fixar tota la seva atenció en els ulls d'un home vell, lleig i inexpressiu. A parts iguals. Aquesta vegada no va haver-hi riallades prematures. El cronòmetre va començar a suar de valent. La família de Martina Silova era un sac de nervis. El vodka ja no disputava l'atenció del jutge. Martina Silova va imaginar que el seu contrincant furgava en la butxaca del pantaló, n'extreia una ploma i l'acostava amb delicadesa al seu nas simètric.

La jove de trenes daurades, estoica davant el pessigolleig, va respondre en una partida que es jugava en l'inconscient. L'home vell, lleig i inexpressiu, a parts iguals, va projectar que la seva contrincant deixava entreoberta la porta de la sala de competició. Com si convidés a entrar-hi una brisa entremaliada que acariciava els seus narius. I el seu rostre, rendit al dictat d'un rampell irreversible, va esclatar en un esternut tan explícit, que va estar a punt de desfer d'un ensurt les trenes daurades de Martina Silova.

Des d'aquell triomf, l'esternut, a Novossibirsk, va deixar de ser un acte innocent per convertir-se en una reivindicació política. ●



/ MIMI ISASMENDI

arc
Assegurem
compromís

www.arc.coop

COOPERATIVA AUTOGESTIONÀRIA
www.laciutatinvisible.coop
ATREVEIX-TE A IMAGINAR-LA

LA DES KOMVNAL

MENÚ DEL DIA
de dilluns a divendres de 8h a 16:30h

TAPES I PLATS DE CARTA
Dissabte de 13h a 16:30h

ladeskomunal.coop

La **Directa** utilitza
els serveis de

foli verd
gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

**KAMILOSETAS
MUSKARIA**

distribuïdora llibertària
www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

ressenyες

Shakespeare and Coca

Ivan Alcázar Serrat

Cada vegada que s'estrena un muntatge teatral sobre una obra de Shakespeare hem d'escoltar la cantarella aquella que diu que la cosa "parla de temes del tot actuals" i que l'autor és un clàssic atemporal, etcètera. D'acord! Però cal dir igualment que una obra de Shakespeare estava basada i construïda, en primer lloc, sobre esdeveniments, idees, personatges i premisses de l'època en què fou escrita. En aquest sentit que Stephen Greenblatt, amb el "nou historicisme", va reenfocar els estudis literaris a partir d'un gir cap a la contextualització històrica minuciosa dels fenòmens culturals i artístics.

L'escriptor Jordi Coca fa anys que és professor a l'Institut del Teatre, i allà ha ensenyat a llegir, entendre i muntar Shakespeare a moltes lleves de joves alumnes, futures directores, dramaturgues i actrius. *El teatre de Shakespeare en el seu context* recull i ordena la pila d'apunts, lectures i reflexions que Coca ha anat acumulant, en un llibre de caràcter divulgatiu que reuneix moltes aportacions d'autors com Greenblatt i tants d'altres: Jan Kott, James Shapiro, Peter Ackroyd, W.H. Auden, Harold Bloom (però no tant), i amb la referència de la sociologia de l'art de Hauser i algunes idees originals de René Girard.

El volum s'ordena per capítols dedicats a sengles obres de Shakespeare on es despleguen, en primer lloc, dades sobre la realitat teatral de l'època i dels públics anglesos. S'hi parla dels autors

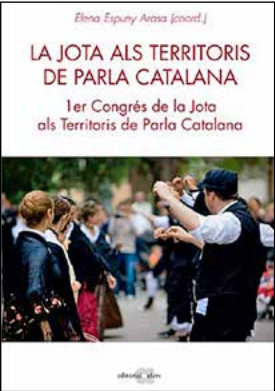
d'aleshores, de meteorologia i de bruixeria, dels vincles dels personatges amb la política (de la censura inclement, de l'ombra totpoderosa de la reina Elisabet, de *Macbeth* com a discurs sobre la legitimitat de les dinasties al tron), de xenofòbia i racisme (la figura dels jueus a *El mercader de Venècia*), de la síntesi "meravellosa" de vivències personals i grans moviments històrics (Antoni i Cleòpatra). Aquests temes, que potser haurien pogut referenciar-se bibliogràficament amb més detall, per poder seguir-ne millor la pista, Coca els lliga amb una escriptura clara i diàfana, i hi suma consideracions pròpies d'alt interès, com per exemple les notes sobre els muntatges vistos als escenaris catalans (de Puigserver, de Rigola, d'Ostermeier, entre d'altres). Són aportacions que ajuden a explicar encara millor i més concretament la recepció i el tractament de l'obra del bard, en un llibre de text i de textos que és tan generosament voluminós com interessant i, sobretot, útil com a document de consulta. ●



LLIBRE
El teatre de Shakespeare en el seu context
Jordi Coca
Edicions de 1984 i Institut del Teatre, 2022
859 pàgines

Un congrés que balla i canta

Ferran Riera



LLIBRE
La jota als territoris de parla catalana
Elena Espuny Arasa (coordinadora)
Editorial Afers, 2020
310 pàgines

L'octubre del 2018 va tenir lloc a Falset el Primer Congrés de la Jota als Territoris de Parla Catalana, un esdeveniment del qual llavors no es va parlar gaire, però que va tenir una enorme transcendència. Sobretot pel recull i la divulgació dels molts materials aportats, que han estat aplegats en un volum d'una importància cabdal per conèixer a fons els orígens, la funció, la riquesa estilística i les formes de transmissió d'un ball i un cançoner comuns als Països Catalans, tot i que a Catalunya hi ha hagut diversos intents de marginar-los.

Elena Espuny s'ha encarregat de posar en ordre i editar la vintena de ponències i comunicacions presentades en aquella trobada. A més, cada capítol compta amb unes "conclusions" expressades mitjançant unes jotes improvisades que van ser interpretades sobre la marxa, i al final s'inclou una àmplia i necessària bibliografia sobre aquest tresor musical i antropològic. Però la millor notícia de totes és que el mes de maig el congrés va tenir continuïtat amb una segona edició, celebrada a la mateixa capital del Priorat. ●

La prevenció del suïcidi, una dansa col·lectiva

Carla Fajardo

És possible posar en escena el suïcidi i les seves conseqüències al Teatre Nacional de Catalunya sense victimitzar-lo ni romantitzar-lo.

Ho demostra *Harakiri*, de Les Impuxibles, una obra en la qual tornen a destacar el rigor, els dots musicals de Clara Peya, que es mou entre la carícia i la distorsió, intermitent com els pensaments que no diem, i la magnificència coreogràfica d'Ariadna Peya, que ens recorda que la prevenció és una dansa col·lectiva que no funciona sense l'altra. També l'escenografia, aparentment senzilla, però dinàmica, que evo-



luciona amb el conjunt des de les alçades.

Malgrat que perd ritme a mesura que avança i que no assoleix la intimitat corprenedora de les obres anteriors de la companyia, resulta necessària: cal parlar sense eufemismes de la salut mental, el dolor i la mort, que tant espanten la nostra *happy-cràcia*, i qüestionar-nos per què les responsabilitats es poden convertir en una gàbia, i nosaltres, en animals domesticats que oblidem que un dia van ser salvatges. ●



TEATRE
Harakiri
Creació i direcció: Les Impuxibles
Teatre Nacional de Catalunya, sala Tallers (Barcelona)
Fins el 17 d'abril de 2022



Esther Martín,
membre de Salut
Sense Sostre

Infermera de professió, va treballar tota la vida a l'Hospital de Sant Pau de Barcelona, fins que es va jubilar l'any 2018. Va arribar a la parròquia de Santa Anna, que acull des de fa un temps persones que viuen al carrer o estan en situació molt precària, per veure què podia fer. Va començar a col·laborar-hi com a voluntària d'acollida fins que a principis del 2019 va organitzar, juntament amb altres especialistes del sector sanitari. A l'Hospital de carrer atenen persones que viuen al ras, moltes d'elles en situació administrativa irregular i sense targeta sanitària. "Vam pensar: Si la gent té necessitats sanitàries, què fa? Llavors vam començar a fer tornos, amb un maletí molt petit i amb alguna donació de medicació i material", recorda. Aquell estiu van ampliar el servei; ara són un equip amb diferents especialistes que atenen una centena de persones al mes a Santa Anna i a diferents barris de la ciutat, on arriben en una ambulància que els van donar, que utilitzen per visitar de nit les persones que viuen al carrer i per passar consulta.

“No hi ha serveis adaptats a les necessitats de les persones que viuen al carrer”

Mariana Cantero

Quins serveis ofereix a les persones que viuen al carrer?

Ara som sis metges, tres infermeres, una podòloga, un dentista i un optometrista. A més, tenim un banc d'ulleres, amb ulleres graduades donades. Hem anat creixent. Atenem aproximadament unes cent persones al mes.

Quines són les patologies que us trobeu amb més freqüència?

Pensàvem que descobriríem malalties molt greus i la veritat és que hi ha de tot una mica, però moltes vegades el que necessiten és atenció d'una podòloga o alguna atenció bàsica, com tractar un constipat. Per al dentista també hi ha molta demanda. Si alguna vegada sorgeix a les visites alguna cosa més greu que necessita un especialista, tenim una companya que està en actiu en un hospital treballant. Em poso en contacte amb ella i demanem derivació amb un especialista o qui sigui necessari.

Per què és necessari aquest servei?

D'una banda, hem de tenir en compte que les persones que viuen al carrer de vegades tenen dificultats per poder anar a un servei amb un horari determinat en un lloc determinat. D'altra banda, moltes no tenen documentació i no poden anar a la sanitat pública. Una visita urgent es pot fer encara que no tingui una situació administrativa regularitzada; però el seguiment no. No tens targeta sanitària? Doncs no tens metge de capçalera.

Què feu quan us trobeu una persona en aquesta situació?

En el cas que trobem alguna persona en una situació greu i a qui un especialista ha de visitar en un hospital, tenim una manera de tramitar la targeta

sanitària, fins i tot quan no té un padró. Així pot visitar-se amb l'especialista i anar al CAP.

Els protocols d'atenció estan adaptats a la realitat de les persones sense llar?

Suposo que el sistema sanitari està desbordat. Però és veritat que això que nosaltres trobem molt normal -anar a un servei, donar el teu nom, arribar a una hora...- per a aquestes persones no funciona. No hi ha serveis sanitaris adaptats a les necessitats de qui viu al carrer. És molt freqüent, per exemple, que tu els hi donis la medicació i que vinguin dos dies després dient que no la tenen perquè els l'han robada. També hi ha persones al carrer que tenen targeta sanitària i metge de capçalera, pateixen una patologia crònica i necessiten una medicació constant, però no tenen diners per comprar-la. Llavors, quan ens ho expliquen, anem amb la recepta i comprem la medicació. En una ciutat gran com aquesta, viure al carrer és molt complicat.

Hi ha recursos suficients al sistema sanitari per atendre les persones sense llar?

Quan vas a un hospital t'informen de tot de cop i amb un llenguatge que de vegades és inaccessible. M'he adonat del tracte que reben les persones als centres sanitaris. Fa poc vaig acompanyar un senyor que s'havia d'operar els ulls i el primer dia em van demanar el seu passaport. El senyor no en té, de passaport. Li havien robat. A l'hospital demanaven un document amb foto o la denúncia que acredités que li havien robat. El protocol diu això: DNI i targeta sanitària. No es pot exigir el mateix a una persona que viu al carrer que a una que no. Al final, el protocol està fet per una classe de persona, i tot el que surt d'aquí no es pot atendre. ●

“El protocol sanitari està fet per una classe de persona, i tot el que surt d'aquí no es pot atendre”